

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg sz évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A mi vallásunkról.

III.

Másik hatalmas eszköze volt, melyre támaszkodott Kálvin a bibliai hitélet reformálásában, az az iskola. Az iskolák voltak azok a világitó eszközök, melyek befogadván az evangéliumi igazságokat, szellemi sugaraikkal bevilágították az emberi sziveket és lelkeket. A népiskolák a fensőbb iskolák a biblia szolgálatában állottak, azt az isteni célt közvetítették, hogy mindenki megértse miért jött Krisztus e világra?

Az a tudomány, mely ellenkezett az evangéliumi isteni igazságokkal létjogosultságot nem kapott. A gondolat szabadságának el kellett ismerni az isteni tekintélyt. Minden szabadságnak kell hogy korlátja legyen lelki tekintetben is, mert ha nincs, szabadossá válik, nem épít, nem jobbit, nem tesz boldoggá, de rombol és pusztít. Mennél szabadabbá, függetlenebbé lett az ember az evangéliumi igazságok megismerése által: annál nagyobb lett függése Istentől, de csakis ő tőle. A néptanításnak, felvilágosodásnak, tudománynak, művészetnek, szabadnak kell lenni, de nem szabadosnak.

Csak az olyan szabadság boldogít, mely az isteni tekintélyt elősmeri, mely az Isten örökkévaló törvényeinek engedelmeskedik; mely a Jézus által tanított erkölcsi törvényekkel nem ellenkezik. Erről csaknem megfélemedett az emberiség. A nagy felfedezések, hódítások az előtt ismeretlen világrészeket, az ezekből származó óriási haszon, az ipar, kereskedelem fellendülése, az anyagiak után való szerfeletti erőlködés, a 18-ik század végén kitört forradalmi eszmék káprázatos fénye, a természettudományok terén történt nagy előhaladás, mind terelte az emberek egy részét az isteni tekintélytől messze, a sivár hitetlenségbe. A fellépett nyomor, szegénység enyhítésére is, nem az igazi evangéliumi ember-

szereket törvényeire támaszkodtak: hanem a különbözőféle socialismus név alatt előforduló, képtelenebbnél képtelenebb bölcsészeti elvekre, melyeknek tüntető jellege volt, az isteni tekintélynek a bibliának a vallásnak elvetése. A tisztán látás visszaszerzésére idő kell.

Most már kezdik látni, hogy azon nemzetek, melyek a tudomány, művészet, ipar, kereskedelem mellett is megmaradtak a tiszta evangéliumi hit és isteni tekintély mellett: megtudták őrizni s tovább fejleszteni a társadalmi szabadságot, jólétet, előhaladást minden téren. Most már kezdik belátni, hogy minden vakhiten alapuló vagy Isten nélküli társadalmi rendszer, bár mily fényes emberi elme bölcsészete által hozott is létre, testi lelki rabszolgaságot, nyomort, társadalmi forogást, vést, pusztulást hoz.

Hazánkba is ezek az eszmék, elvek a szabad gondolkodás szép címe alatt, éppen talán legnagyobb mértékben a mi vallásunk hívei közé, bejöttek, s ami legsajnálatosabb lassanként a nép közé is. Az isteni tekintélyt elhagyták a tanultabbak, megkapatott az anyagelvűség bölcsészeti elvei által, ezektől lassanként a biblia iránti közönyösség elterjedt az egyszerű foglalkozású nép közé is, különösen a népesebb városoknak az újabb korban felnőtt iparos osztály tagjai közé, ez szülte a vallás iránti közönyösséget, hidegséget, majd terjedt tovább a falvak egyszerű lakói közé is, így jött reánk a baj, ez a forrása bajainknak. A család nem képes a tiszta evangéliumi hittelt támogatni az iskolákat, ezt a hatalmas eszközt az Isten ígéje terjesztésének. Család és iskola kell, hogy vallás dolgában a legszébb harmóniában legyenek. Mit ér az iskolában tanított jó erkölcs, ha a családban ezzel ellenkező romlott levegő van? Mit érne a család biblia-szeretete, ha az iskola azt nem erősítené, de gyengítené? Az iskola nemcsak az elme mi-velésére való, hanem a gyermeki szívet és lel-

ket kell, hogy emberré nevelje, még pedig a mi vallásunk emberévé, ezt pedig egyedül a biblián alapuló vallásunk szívbe s lélekbe való bevitele által érhetjük el. S ha az a gyermeki lélek már otthon a szülék jótékony példája által megnyerte az alapot vallásunk iránti ragaszkodásra: az iskola által kell hogy vallásunk igaz tagjává neveltessék. Így kerülne ki a családból és iskolából oly emberek, kik becsületesekek, munkások, Istenben bizók, kik nem dobják el vallásukat egy kis anyagi előnyért vagy ámitó szóért.

A templom, iskola, család, átalakítja a romlott társadalmi életet, csak mindegyiknek szive, lelke, értelme, akarata, cselekedete, az Isten igaz igéjén álljon szilárdan. Ez az alap, ez a kezdet ez minden, ez mindent kipótol, ezt semmi nem pótolhatja ki, ez teremti az embert új emberré, ez adja meg a családokban uralkodó puritán erkölcsök által a társadalom békéjét, virágzását, ez távolítaná el a társadalom rút bűneit, ez tenné igazán polgárilag is szabaddá. Ezen cél elérésére Kálvin az egyház szervezetét is úgy alkotta meg, hogy az Isten igéje alapján ennek terjesztésére, a bibliai hitélet megvalósítására szolgáljon. Az egyház szervezete is egy hatalmas eszköz lett ő nála a vallás reformálására, a társadalmi élet bűnöktől való megtisztítására.

Az Isten igéjén alapuló egyházba, a jó rend,

az ige tiszta hirdetése az erkölcsi törvények megtartása végett, az őskeresztény egyházak példájára választott hitbuzgó tevékeny férfiakat. Nagy feladat bízott rajjuk. Ők voltak az Isten gyülekezetének szeméi, vigyázói, őrállói. Szükség volt ily őrállókra, kitűnik Pál apostol intéséből (Ap. csel. X. r. 29—31. v.) „Jönek ti közitekbe gonosz farkasok, kik nem kedveznek a nyájnak. Ti közületek is támadnak olyak, kik ellenkező dolgokat szólnak, hogy a tanítványokat elaltassák, azért vigyázzatok.” Ezek a vigyázók nevezettek presbitereknek. Őseink a kálvini reformációhoz csatlakozván: azonnal felállították ezen a szentírásan alapuló presbiteri egyház-szervezetet. Nagy hatalmas ereje van ebben az Isten igéjének. Minden faluban, városban, hol vallásunk hívei vannak, egy hatalmas szerve ez, az erkölcsi tisztaság a bibliai erények életre keltésének. Azok a tisztességes férfiak nemcsak azért választatnak, hogy az egyház, vallás külső dolgai jó rendben ékesen legyenek, nemcsak a templom, iskolák külső építtetése a feladatuk, hanem hogy az Isten igéje a családokban, társadalomban terjedjen, és ezáltal épüljön az Isten országa faluról-falura, városról-városra az emberi szívekben. Élő példái annak, hogy az Isten igéje oly erő és hatalom, mely az embert újjá szüli arra, hogy Istennek engedjen örömmel, szeretettel, szabad belső

TÁRCA.

Bethlen Gábor.

Véres nagy idő volt. Ketten álltak szemben:
A hatalmas császár és te fejedelmem!
Most midőn lelkemre hős multad sugárzik,
Benne fölmagaslik zordonan a másik
A másik, az erős, országok nagyura,
A ki üszköt vetett városra, falura.
Mi róla sugárzik szerte a világra:
A fényes szolgaság hazug glóriája.

A vérpad, a máglya hirdeti emlékét,
Vakbuzgó céljának áldozta fel népét;
De mikor vaskeze a magyarig ért el,
Te álltál eléje hősök seregével.
Te csak egy kis ország fejedelme voltál
Mégis a kényúrral bátran megharcoltál;
Megvédted a magyar ősi szabadságát,
S a szabad hitélet örök igazságát.

Hiába fente ránk zord pallosa élet,
Magyar föld itta fel két vezére vérét.*
Diadalmas zászlód Pozsony várán lengett,
S királyul köszöntött a megvédett nemzet.

* Az egyik: Dampierre, ki 1620-ban Pozsonynál esett el;
a másik: Bouquoi, kit Érsekújvárnál fogtak el s vágtak le
1621-ben.

Bár kezdedben volt az ország koronája,
Te ki nem nyujtottad önérdékből rája;
Csak szabadságunknak hoztad az oltalmat,
Békére fordítád királyi hatalmad'.

Ő volt a legyőzött, te álltál felette,
Te alkottál békét, ő volt, ki megszegte;
Szellemed sugallta a kicsikart törvényt,
S ő mosta alattunk mélyebbre az örvényt.
Volt — haj! volt magyar is, aki vele tartott
De az is siratta az idegen sarcot.
S ez a vérbe kevert gyászba borult ország
A te hü szivedre bizta szegény sorsát.

Te védted, táborba megtorolni szállván . . .
De végre elhunytál és győzött az ármány.
Sötét munkájára hadd boruljon fátyol,
Csak te ragyogj fel az idők távolából.
Hadd zengjem, ki vagy te dicső fejedelmünk,
Hadd mondjam hogy' illik emléket emelnünk,
Emléket ércből is a te nagy nevednek,
De szebbet szívünkben hü szeretetednek.

Az a másik rabja egy nagy tévedésnek,
Tetteinek nyoma pusztulás, enyészet;
De hiába küldte ellenünk bakóit,
Ki nem irthatá az Ige hitvallóit.
Te a magyar fajnak vagy kifejezése,
A magyar Génusz megtestesülése;
A szabad hitvallás, szabad magyar állam
Eszméje jelent meg a te nagy munkádban.

meggyőződéssel. Minden presbiternek át kell érezni vallásunknak a biblián alapuló ezen sark elvét. „Első s fő cikk az, hogy a Jézus Krisztus, mi Istenünk és Urunk a mi bűneinkért halt meg a keresztfán, s a mi megigazulásunkért támadott fel. Mindenek vétkeztek, de megigazulást nyernek ingyen, saját tetteik és érdemeik nélkül, az ő kegyelméből, azon váltság által, mely a Jézus Krisztusban, az ő vérében van. Ettől senki el nem térhet, ha az ég és a föld s az egész mindenség összeomlanék is. Ezen szavakban vannak kifejezve mindazok a miket az egész világ ellen a mi életünkben tanítunk, bizonyítunk és cselekszünk.“ „Figyelmező.“

Ilyen hittel meggyőződéssel bíró lelkészek, tanítók, presbiterek átalakítanak, ujjá teremtenék a családokat, falvakat és hazánkat. A hitélet a biblia alapján megmentené vallásunkat, annak híveit erényesekké, munkásokká, boldoggá tenné. Nem hallanánk közönyösségről, néptelenedésről, szegénységről, hittagadásról oly sok panaszt.

Tisztelt értekezlet, értekezésem végéhez értem, de mielőtt berekeszteném, felteszem azon kérdést, vajjon ezen körben a mi egyházmegyénkben pusztulunk veszünk-e? Jó lélekkel felelhetünk, még most nem. Ha visszagondolok 25—30 esztendővel ezelőtt, milyenek voltak a mi vallásunk egyházaiban a templomok, az iskolák, és

nézem most, elmondhatom, hogy mindenütt megújultak. Templomaink külsőleg szépekké lettek, az iskolák felépültek, hol ezelőtt 30 évvel csak egy-két iskola volt rozszant épületekben, most van kettő, három négy öt is, az iskolai nevelésnek megfelelő épületekben. A tanítói állások megszáporodtak. Ha pénzben értékelnénk azon áldozatokat, melyeket egyházaink hívei hoztak a templomokra, iskolákra, tanítói állások szaporítására, bizony sok ezrekről kellene beszélnünk. Ime ezen gyülekezetben is, melynek tagjai lelkesedéssel fogadtak bennünket, szemünk oly jól eső örömmel látja, hogy csinban, a mi vallásunk temploma s iskolái nem állanak hátrább a más felekezethez tartozók templomainál.

De hát a hitélet tekintetében pusztulunk és veszünk-e? Ezen kérdésre hála Istennek még azt mondhatjuk: nem; sőt én úgy tapasztaltam, hogy az erkölcsök sokat szelidültek, hogy többet ne említek például a szeszes italokkal való visszaélés sokkal kisebb mértékű most, mint volt 30 évvel ezelőtt. Vannak hibák, uralkodó bűnök, vannak szórványosan szektáskodók még most is, mindezeknek gyógyítására a bibliai hitélet felélesztésére tartjuk felváltva évenként egyes egyházainkban értekezleteinket, hogy ezek is éleszszék a mi vallásunk iránt való buzgóságot, ragaszkodást és olthatatlan szeretetet. Támogatnak

Nem csak vallásodat hirdeted szabadnak,
Az ellenségnek is nagylelkűn megadtad:
Hiveid vesztére kik máglyát emeltek;
A te országodban szabad lakást nyertek.
Hitvány gyanúsítás hiába akarja,
Számító furfanggal hogy ezt elcsavarja:
A szabadság olyan, mint a nap: ha feljön,
Mindenkire hinti sugarát egyenlőn.

S amilyen keresztyén s szabad volt vallásod,
Olyannak fogant meg államalkotásod;
Magyar és keresztyén a te államésméd,
Kináltad nyugatnak: hátha átéreznék?
Óh most ez az ország boldog és nagy volna,
Messze a világra hatna ki hatalma!
De ott nem akartak nagy Magyarországot,
Tüzzel-vassal hozták ránk a szolgaságot.

Szövetségre kiknek te kezdetet nyújtád,
Terved' a töröknek csuful elárulták;
Azt akarták: vessz el s a magyar is veled,
De az árulás sem ingatta meg helyed'.
Béke helyett harcot kívántak nagy áron,
Vivtál hát eszmédért ott a török párton,
S szent örökül azt az utódokra hagyván,
Ott ragyog nagy műved a történet lapján.

A te műved nemcsak a multak emléke,
Ez legyen hazámnak a jövődő képe;
Szemed elől, magyar, soha el ne veszzen,
De felé ne hadak küzdelme vezessen.

Amint ő haddal is a békét kereste:
Munkával épüljön a nagy állameszme.
Óh maradj vezérünk, te jelöld az utat . . .
Föl, magyar, a merre Bethlen Gábor mutat!

*Csegey Gusztáv.**

Ujabb pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez 1900.

Az egyházlátogató küldöttségnek a 17. és 18. szádban kötelessége volt számon kérni a lelkész könyveit, az általa elmondott predikációkat, sőt önkészítette predikációik bemutatására is kötelezve voltak a lelkészek, mi által arra lettek szorgalmazva, hogy saját eszmetermékeikből, nemcsak mások munkáiból is jutassanak híveiknek.

Az 1797. évi mátrikulában végül a következő jegyzet olvasható: „Vizitacionális jegyzések rendje, 1827-ben. 1. Az Ekklesia neve, utána a predikátor neve. 2. A mátrikula kezdete 1765. 13. jun. 3. ágyszám 94. 4. ujházások 4 pár. 5. Születtek száma nemek szerint 17—11. 6. Lelkek száma 437. 7. Oskolába tanulók száma? 8. Megholtak száma nemek szerint m. g. 3. f. g. 5. 9. Pa-

* E remek költeményt következő sorok kíséretében kaptam: „... elküldöm még neked legujabb költeményemet. Azt hiszem, szívesen fogadod. Az eperjesi jogakadémia Bethlen ünnepélyén szavalták. Még nem jelent meg sehol. Ebben a labanc-világban nem találok számára helyet, mert ilyen hangon, ilyen történeti igazsággal ma nem szokás énekelni. Ha felhasználhatod valahol nálatok, felhatalmazlak reá...“ hát én azt gondoltam, „a mi lapunk“ talán mégsem olyan labanc, im küldöm. Gyoma, 1901. július hó. Kálmán Farkas.

ebben minket vallásunknak fő-fő őrei. Eljön ősz püspökünk, eljön egyházkerületünk nagy bölcsességű főgondnoka, mert ők is meg vannak arról győződve, hogy kicsinyeknek, nagyoknak, egyaránt mindenknek szükséges tanubizonytságot tenni a mi vallásunk igazságairól. Ne feledjük el soha a mit egyik dicsekedésünk mondott a reformációról: „A reformáció szült nyomdát, iskolákat, ezek szültek tudományt, népműveltséget és pedig nemzeti jelleműt és szelleműt, melynek azelőtt híre sem vala; szült közértelmiséget és ezáltal fokozott munkaképességet, a temérdek ünnepek eltörlése folytán több munkaidőt, s így a nagyobb mérvű és értelmesebb munka folytán vagyonosodást; a hierarchia megtörése s az egyetemes papság nagy horderejű nagy elvének kimondása; s a szabad választás és népképviselést elvén nyugvó zsinat presbiteri alkotmány által szült a reformáció több állam számára demokratiát és szabad alkotmányt; a templomi s iskolai folytonos tanítás és vallásos nevelés folytán szült valódi isteni félelmet, boldog családi életet, nemesen egyszerű puritán erkölcsöket, lelkiéletet a mely minden haszontalan költségeket, fényűzést, cifraságot, képmutatást és hazugságot megvet, s őszinte mély alázatossággal borul porba a Teremtő előtt, de emberi tekintet és földi

vész előtt nem hajlik és nem retten meg soha.“ (Révész Imre.)

Én hiszem hogy mindezeket szülni fogja a mi vallásunk a bibliai hitélet újra felélesztése által a mi hazánkban is, munkálkodjunk ezen célért, Istenben bízva, célunkat elérjük Isten segítségével.

Fodor Sándor,
szerepi ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Rövid megjegyzés: „A magyarországi ev. ref. egyház gymnasiumi tantervé”-hez.

A tanügy terén nem vagyok szakember és így nem is érzem magamat jogosítva arra, hogy e kiváló fontosságú és nagy lelkiismeretességgel elkészített tantervet utólagos bírálat tárgyává tegyem. Különben is magyar református egyházunknak olyan nagynevű férfiai készítették el azt, hogy az én beleszólásom, a dolog lényegébe, csakis afféle kontárkodásnak tűnhetnek fel sokak előtt mindenestre. De meg idejét is multa már e dolog! A konvent elrendelte azt, hogy e tanterv: „azokban a gymnasiumokban, a melyeket államsegély-szerződések nem kötnek, az 1901—2. isk. év kezdetével oly módon léptessék kellő fokozatokkal és átmenetekkel életbe . . . hogy az új tanterv az 1905—6. isk. év kezdetével egész teljességében érvényesüljön.“

Éppen a konventnek ide vonatkozó utasítása adja

rochiális föld? 10. Az ecclesia java és jövedelme? 11. Kurátor neve és számadása? 12. Parochiális épületek állapota. 13. Gyakoroltatik-e az Ekklesiai fenyték? 14. Deficiensek.

Az egyházlátogató küldöttség 1884-ig míg az egyházmegyei számvevőszék fel nem állított, mindig a hely színén vizsgálta meg az egyházak számadásait, és látta el aláírással. 1884. óta az e. m. számvevőszék vizsgálja.

Ugyancsak az egyházlátogató küldöttség vette fel az egyházmegyei és egyházkerületi pénztárba évenként beszolgáltatni szokott e. megyei és e. kerületi gyűléstartási költségeket s egyéb jótékony adományokat az 1880-adiki évig; azóta az egyházmegyei pénztárba szállítatik az be.

1864-ben az egyházlátogató küldöttség következő pénzüsszeget vette fel: febr. 16. 1864. Agentialis 4 frt 50 kr. egyh. m. költség 3 frt 15 kr, debreceni főiskola ajánlat évi kamatja az 1863—4. évről 10 frt 50 kr. Moldvai misszió 29 kr, debreceni tápintézet 21 kr, szolgálk tápintézete 21 kr, szénior 15 kr, recurrensok 24 kr, jóltevő intézet 17 kr, Sziget-Losonc 15 kr, ezen egyházkerület 25 kr, más egyházkerület 13 kr, külhon 10 kr, két iskolák 47 kr, ploeszi templom 1 frt, Dunaföldvár részére 40 kr. Bekebelezés az 1860—1 iki évről Debreceni József rektor urért 1 frt 5 kr, régi restantia az egyházmegye részére 15 kr, összesen: 23 frt 12 kr, azaz huszonhárom forint tizenkét krajcárt a helv. hitv. b.-ujlaki egyház részéről felvettük és elismerjük. Tisza Kálmán s. gondnok. Osváth Imre esperes.

Az egyházlátogató küldöttség 1884. óta, (mióta

nagytisztelétü Széll Kálmán ur a nagyszalontai ev. ref. egyházmegye példánykép pontosságú és bölcs erélyű esperese) jegyzőkönyvébe foglalja.

I. Az egyház beléletére vonatkozólag:

a) az istenisztelet hogyan gyakoroltatik vasárnap és köznapon, p. o. vasárnap délután káté vagy biblia magyarázat, vagy könyörgés tartatik-e, vagy egyik sem? köznap d. e. és d. u. tartatik-e istenisztelet, tartatik e biblia-magyarázat és mely időben?

b) a confirmáció mikor tartatik? a lelkész készíti e arra a növendékeket, vagy a tanító a lelkész felügyelete alatt?

c) vannak e nazarénusok, vagy sectáriusok egyházi szertartást mellőzők? van e valamely vallás sérelmi ügy?

II. Az egyház küléletét vagyonaát illetőleg:

a) megvizsgálja a leltárban kimutatott egyházi vagyont és hitelesíti azt, mennyiben változás történt rajta.

b) megvizsgálja hogy az ingatlanok, az egyház nevére vannak e telekkönyvezve, s tőkepenze s a netaláni alapítványok hogyan vannak elhelyezve és biztosítva.

c) meggyőződést szerez, hogy a számadások a megszabott rendben vezetettek-e, az egyházi hivatalnokok fizetése, valamint az egyház másnemű tartozásai e. megye, c. kerület, főiskola, közalap és adó ki vannak-e pontosan fizetve?

d) mi yen állapotban vannak az egyházi épületek?

III. Az iskolát illetőleg.

a) milyen a tanítás eredménye? megtartatik-e a tanterv és a kiszabott tankönyvek használtatnak-e?

már meg a jogot nekem arra nézve, hogy e tantervnek *csakis egy pontjára* szerény észrevételemet tegyem. Teszem pedig ezt, minden mellétekintetek félretételével, tisztán azzal az aggódó lélekkel, amely engemet, mint theologust, egész életpályámon átkísér és amely ösztönszerűleg készlet arra, hogy szavamat mindannyiszor felemeljem, valahányszor akár egyházam hitelvi álláspontját kell védenem, akár pedig saját egyéni meggyőződésemmel kell érvényt szereznem.

A tantervben nevezetesen a németnyelv tanítására vonatkozólag szöszert ez áll: „A nagyobb klasszikus olvasmányok közé Lessing *Nathan*-jának felvételét e műnek a *vallási szabadelvűség eszméjéhez* való viszonya ajánlja.”

Mint theologus mindég a mérsékelt orthodoxia-iskola híve voltam és *ma is* az vagyok. De nem azé az iskoláé, amely szűklátókörűleg elzárja a sorompót minden szabadabb vizsgálódás előtt. Teljesen érvényesíteni akarja lelke itt is az Irás amaz útáztatását: „Mindeneket megvizsgáljatok, a mi jó azt megtartsátok.” De bármennyire követem és szeretem is megvalósítani a szabad vizsgálódás nagy és fölséges elvét, ez nem azt jelenti ám, hogy a szabadelvűség köpenyge alatt, egyházam hitelveinek és a keresztyénség örök isteni igazságainak rovására alkudozzam. Már pedig világos tény, hogy meg kellene alkudnom saját meggyőződésemmel is, ha én most a gymnasiumi tantervnek fent idézett pontjára észrevételemet meg nem tenném.

Mit is akar a tanterv? Olvasás végett Lessing *Nathan*-ját, mint a vallási szabadelvűség klasszikus művét ajánlja a mi magyar ref. ifjuságunknak.

Én nem hiszem azt, de fel se lehet tenni azokról a tekintélyes tanügyi férfiakról hogy ne ismernék Lessingnek vallási elveit, a keresztyénségről tett nyi-

latkozatait s magának Nathannak e tendentiosus költeménynek tartalmát. Ha ismerik, tudniok kell azt, hogy e műben Lessing a keresztyénség egyenes rovására a judaismust és mohamedanizmust veszi védelmébe. Olyan súlyos vádat dob a keresztyénség szemébe, amely határozott ellentétben áll a krisztusi fölséges morállal és a nagy Mester tanításaival. Lessing *Nathan*-ja egyenesen feltételezi: „hogy a zsidóságban és Mohamed vallásában *több* humanitás és moralitás van, mint a keresztyénségben.”*

Minden valamirevaló magyar ref. theologus jól ismeri *Hagenbach* nevét. Azt is tudjuk róla, hogy ő az u. n. közvetítő iskolának volt egyik oszlopos férfja és ez a nagyevű theologus mondja Lessingről azt: „Lessing a deismus híve volt, amely kiválólag kitetszik az ő mesteri művében *Nathan*-ban. Ha egyéb álláspontja nem igazolná is ezt, kellő világításba helyezi deisztikus nézetét magának az írónak következő nyilatkozata: „*Nathans Ausserung gegen alle positive Religion* ist von jeher *die meinige* gewesen.”

(Die Kirche des XVIII-ten und XIX-ten Jahrhunderts in ihrer geschichtlichen Entwicklung. Von K. R. Hagenbach. Leipzig. 1871. pag. 27. b.) Lessing szerint tehát *Nathan* ellensége minden pozitív vallásnak s így kétségtelenül a keresztyénségnek is. És mégis e művet ajánlja a magas konvent a mi ref. ifjuságunknak olvasmányul.

Szabad legyen még izlettetőül idéznem itt Lessingnek egy másik nyilatkozatát is,** amelyből nyilván kitetszik, hogy ő maga is miként vélekedett e művéről. Midőn *Nathan* először megjelent, saját testvéreinek ezt

* Lásd: Geschichte der Wissenschaften in Deutschland. Von dr. J. A. Dörner. München, 1867. pag. 726.

** Lásd: Lessings-Werke. Lachmans Ausgabe. X, pag. 12.

b) hogyan van az iskola taneszközzel ellátva, van-e felvételi napló, iskolai anyakönyv, vezetettik-e mulasztási napló? megfelel-e az egészségügy a követelményeknek? Van-e ürszék?

IV. Anyakönyvezést illetőleg.

a) a kiadott rendeletek értelmében vezetettik-e, olvashatóan és jó fekete tentával az anyakönyv? Bevezettetnek-e az esperesi körlevelek rendes állandó jegy-

zőkönyvbe? Van-e egyházi levéltár, melyben az egyház és lelkészi hivatal iratai s egyházmegyei s kerületi jegyzőkönyvek őriztetnek.

V. Az egyházi hivatalnokok és presbiterek hogyan járnak el tisztókben?

Az esperesi jelentés az egyházlátogatás eredménye lévén, annak mintáját is közlöm, mely következő:

Esperesi jelentés a n.-szalontai reformált egyház

A l e l k é s z									
Sorszám	Egyház	Neve	Születési		Szolgálati éve	Felszentelési éve	Tiszti eljárása	Erkölesei viselete	Észrevételek
			Helye	Éve					

megyebeli hivatalnokokról a 18 . . -dik évben.

Tanító és kántor					A gondnok			Észrevételek
N e v e	Születési		Szolgálati éve	Szolgálati minősége	Erkölesei viselete	N e v e	Szolgálati minősége	
	Helye	Éve						

irja e munkájáról: „Ich glaube eine sehr interessante Episode dazu erfunden zu haben, das sich Alles sehr gut soll lesen lassen und ich gewiss den Theologen einen ärgern Possen damit spielen will, als mit Zehn Fragmenten.“

Lessing tehát nyíltan beismeri, hogy e művével egyenesen a theologusok orra alá akart borsot törni.

A lipesei egyetem néhai nagynevű tanárát *Khanis* senki sem fogja elfogultsággal vádolni. Ez a kiváló theologus is így nyilatkozik Lessing Nathanjáról: * „E műben foglalt tételeket elögdni, annyit jelentene, mint a keresztyénséget és protestántismust feladni, „hiess Christenthum und Protestantismus aufgeben.“

Azt is Hagenbach jegyezte fel Lessingről, hogy ez a férfiu, midőn őt 1780-ban Wolfenbüttelben meglátogatta, ama nevezetes párbeszédben melyet vele folytatott, oda nyilatkozott, hogy: „eljön az az idő, a midőn a keresztyénség egy *tökéletesebb* vallásnak fog helyet csinálni.“

De elég legyen ennyi ebből. Ez igénytelen felszólalásnak különben sincs semmi háttéré. Nincsen egyéb célja, mint hogy felhívjam az illetékes tényezők figyelmét arra, hogy Lessing Nathan-ja helyett, a német irodalom gazdag mezejéről, a magyar református ifjúságnak alkalmasabb művet is ajánlhattak volna. Semmi esetre sem olyat, a mely „ellenlége minden pozitív vallásnak.“

Dr. Márk Ferencs.

Visszhang Bányai S. főgymn. vallásánár cikkére.

Ez egyházi lap f. évi 28. számában Bányai S. hódmezővásárhelyi főgymn. vallásánár *Pár szó közép-*

* Der innere Gang des deutschen Protestantismus. J. A. Khanis. Leipzig, 1874. Zweiter-Theil. pag. 88.

1900. óta a következő tartalmu egyházlátogatási jegyzőkönyv használtatik a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben a nagytiszteletű esperes urak által, mely a lelkészek által két példányban készitendő el mindig január hóban; s az egyik „évi jelentés“ címen beküldendő a nt. esperesi hivatalhoz, a másik példány „egyházlátogatási jegyzőkönyv“ címen a nt. egyházlátogató küldöttségnek aláírás végett átadatik, s levéltárba tétetik.

Egyházlátogatási jegyzőkönyv.

1. Vallásos erkölcsi állapot.

1. A templomba járás miként gyakoroltatik?

a) vasárnap délelőtt: az Istenházába szorgalmasan járnak.

b) vasárnap délután, káté magyarázat tartatik-é, vagy biblia, vagy felváltva, vagy csak könyörgés, vagy semmi? délután mindig kátémagyarázat tartatik.

c) hétköznap délelőtt: a bűnbánó heteken mindig és a hét első és utolsó napján, egyébkor ha betegért könyörögtetnek.

d) hétköznap délután: a bűnbánó héten mindig és szombaton délután, november hó első hetétől, január hó végéig minden héten egyszer szerdán.

2. Köznapi biblia-magyarázat, mely napokon, hetenként hányszor?

3. Konfirmációi oktatás:

a) ki által, mely időben végeztetik? a lelkész által július és augusztus hónapokban. A confirmálás új kenyéri urvacsoraosztás előtti héten végeztetik a templomban a bentmaradt hívek előtt.

iskolai vallásánárainkhoz címen felhívást intéz a tiszántuli ev. ref. egyházkerület gym. vallásánárjaihoz, buzdítván őket a f. év aug. 27—28. napjain Karcagon tartandó tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesületi közgyűlés alkalmával szakértekezlet céljából összejövetelre. Ismerteti egyuttal cikkében a tanév jó részében általa tartott bibliai órák lefolyását.

Mint ugyanazon munkakör munkása éber figyelemmel kísérek egyházi lapjaink hasábjain minden cikket, mely közös munkaterünk érdekét, a középiskolai vallásánítás ügyét érinti, magam is szívesen hozzá szólok a felmerülő kérdésekhez. Sőt anennyiben időm és körülményeim engedik, figyelemmel kísérem a német tanügyi vallásos szakirodalmat is. E tekintetben összehasonlítást téve, fájdalommal kell tapasztalunk, hogy a német tanügyi irodalom inkább vallásos és egyházas irányu és színezetű, mint a mienk. A német tanügyi irodalom terén a vallásos oktatás és nevelés érdekében annyi szakdolgozatot és cikket, oly sok jeles paedagogiai értekezést találunk! Igye szakirodalom egyik általános jellegű folyóirata a Halleban megjelenő *Lehrproben und Lehrgänge* épugy tért nyit hasábjain a vallásánításügyének, mint akár a humán és reál tantárgyaknak; nincsen évfolyama, melyben vallásánítási értekezéseket ne találunk. A Berlinben kiadott *Zeitschrift für den evangelischen Religionsunterricht* pedig kiválóan becses vallásánítási szakközlöny. Bizony több tevékenység volna felmutatandó részünkről! Maga tehát e szempont, hogy egy szakmunkás emeli fel szavát a középiskolai vallásánítás érdekében, munkára, tevékenységre hangol: örömmel tölt el s arra késztet, hogy cikke tárgyához magam is hozzácsóljak.

Mondhatná a laikus szemlélő B. S. cikkére, hogy ugyan mire való csupán egy tantárgy tanítása érdeké-

b) minden 12 éves gyermek részesül-é ez oktatásban, vagy csak a felső osztály?

4. Urvacsorával élők száma: 409.

a) egy-egy alkalommal: B. 40. H. 105. P, 80. Ujk. 69. ujb. 40. kar. 75.

b) a betegeknek mikor adatik? nagy ritkán urvacsora osztás után.

5. Vannak-é sectariusok?

a) nazarénusok:

b) baptisták:

c) felekezeti nélküliek:

6. Egyházi szertartást mellőzik:

a) a keresztelest:

b) az esketést:

c) a temetést:

7. Viszázkodó házások száma:

8. Vadházások száma: 4.

9. Szegényekről gondoskodás:

a) általában végre van-é hajtva az e. törvény 27., 7. §-a; 98—100. §-a: részben végre.

b) iskolásoknál tandíj elengedésben részesült:

c) ruhával, könyv, csizmával ellátott; értéke:

10. Kegyes adományok, hagyományok: a szöszékre terítőt adott néhai L. Balla János özvegye Bálint Erzsébet, értéke 6 frt. Az Ur asztalára terítőt adott d. Szabó Jánosné M. Balogh Erzsébet, értéke 2 frt 50 kr. Urasztali poharra adakoztak: a leányok 1 frt 75 krt, az ifjak 2 frt 50 krt, az iskolások 62 krt, a tanító család 75 krt, a lelkész család 1 frt, össz.: 6 frt 62 kr. Végösszeg: 15 frt 12 kr. (Folyt. köv.)

Sipos János.

ben minduntalan az összejövétel, azon minden alkalommal szakértekezlet, közös beszélgetés? . . .

Közös összejövetelek alkalmával együtte eszmecserere között tisztázódnak az eszmék, s ennek eredményeként megszületik a helyesnek ismert paedagogiai eljárás, így a közös munkatérén a harmonikus együttes munkásság. E szempontból az együttes összetartandóság, a kollegialis érzet megteremtésén kívül kiváló paedagogiai érdeket és fontosságot találunk tanáraink egyleti működésében. Ez okból is örömmel üdvözlöm B. S. tagtárs kezdeményező lépését s e szempontok érdekének kellene készíteni a magyar református Sion középiskolai tanárságát, hogy együttesen minél előbb megalakítsanak az országos ev. ref. tanáregyesületet.

Jöjjünk tehát egybe mélyen tisztelt kartársak a tiszántuli ev. ref. tanáregyesület aug. hó végén Karcagon tartandó közgyűlésén és miként a lugatóbbi Mező-Túron tartott közgyűlés és vallásnári szakértekezlet alkalmával, jöjjenek el más egyházkerületek középiskoláinak vallásnarái is.

Nem célolok a vallásnári ügyének minden érdekét, egyes részleteit ezuttal szó s beszéd tárgyává tennem. Bányai S. a *bibliai órák tartására* mutatott ki. E fontos szempont is, kifejezésre juthat szakértekezletünkön! Csak annyit legyen szabad e tárgyban elmondanom, hogy én a téli hónapokban — dec. jan. febr. — a márciusi böjti urvacsoaraosztásig gymnasiumunknak disz termében minden vasárnap délelőtt ifjúsági istentiszteletet tartok, melyen az intézeti énektanár phisharmonium kísérete mellett vezeti az együttes éneklést. Egyházi beszédeimben igyekezem növendékeink kedély és ismeretvilágához mértén hirdetni az evangéliom igéjét. A tanév más időszakában tanári felügyelet és vezetés mellett növendékeink a közös templomi istentiszteletben vesznek részt. Amit Bányai S. tagtárs „bibliai órák”-nak nevez, annak lefolyását én tanóráimnak szenteltem. Egy tanóra 50 vagy 45 percnyi időközéből a kérdés és tananyag megbeszélése, tehát a magyarázatot kívül jut idő a tanultakkal — különösen a bibliaismertetéssel, hit és erkölccsal — kapcsolatban az írás olvastatása és magyarázatának is. Ez eljárást megköveteli nyilván tanításunk menete, mely mint az írás talapzatán nyugvó ev. ref. tanrendszer hitelveinek hirdetése s külső kifejezése a Szentírásból tartozik meríteni tárgyát, annak egészét, részleteit. Ezért tervezi igen helyesen a Váró F. féle vallásnári konventi előmunkálat minden osztályban a biblia olvasását és magyarázását, sőt osztályonként megszabja ennek keretét is. Így tekintve a dolgot a *vallásnári órák egyuttal bibliai órák*. A vasárnapra tartjuk csak fenn az istentiszteletet.

Gymn. ifjúsági vallásos egyesületünk nincsen. E tekintetben ha akár e lap hasábjain, akár a karcagi összejöveteleken a B. S. áltai is óhajtott tájékoztatást megnyerjük, nem mondom, hogy magam is tetlen szemlélője maradok az ifjúsági egyesületi élettevékenységnek.

Szabad legyen ezuttal még cikkem keretében egy a vallásos nevelés érdekében fontos tényezőre irányítanom a figyelmet, e tárgyban elmondani egyet s mást: ez az *ifjúsági vallásos irodalom* ügye. Tanulóink a tanórákon kívül különösen a téli időszakban az idő jó részét otthonokban töltik el, szabad idejökre lelkeket tápláló, szívet nemesisítő, a vallás megnyugtató érzelmevilágába vezető ifjúsági olvasmányokat juttatni kezökbe igen fontos paedagogiai és vallásos érdek.

Fájdalom magyar protestáns ifjúsági vallásos irodalomról még nem szólhatunk, ilyen absolute nincs. A magyar prot. irodalmi társaság Koszoru füzetei inkább népünk vallásos igényeit szolgálják. Egyháztörténeti irodalmunk terén alig tudunk említeni egy vagy két könyved olvasmányul szolgáló életrajzot vagy monograp hiát, melyet ifjúsági olvasmányul kezébe adhatnánk a középiskolai felsőbb osztályos növendégseregnek. Szerencse, hogy a három nagy reformátor életrajzát (Zwingliét Benke Istvántól, Kálvinét Budai Jánostól, Lutherét Masznyik Endrétől), könnyebb modorban feldolgozva bírjuk. A magyar reformátorok és a magyar prot. egyház multja vezéralakjainak életrajza, vagy egy-egy életbevágó egyháztörténeti mozzanat azonban az ifjúság részére népies könnyed modorban feldolgozva nincsen. Mindössze a Koszoru füzetek közt találunk egyet kettőt.

A kisujszállási főgymnasium f. tanévi értesítője a 9—60. lapokon közli az intézet 1476 kötetből álló ifjúsági könyvtárának jegyzékét. Amit csak ifjúsági vallásos olvasmányok képzeltem, beszereztem. Így az alsó négy osztály jegyzékében ott találjuk a Koszoru füzeteket, Kiss Arontól a Napfelköltét, Hajnalpirt. Az V—VI. osztályok könyvtárjegyzékében ott vannak Zwingli, Kálvin, Bod Péter életrajza; Smiles Önségely, Jellem, Kötelesség, Takarékoság című művei. Ezek a VII—VIII. osztályokban Szeremley Sámuel: Szönyi Benjamin és a hódmezővásárhelyiek, Földváry László: Szegedi Kiss István és a dunamelléki reformáció c. művekkel bővülnek. Mindez azonban mint vallásos olvasmány viszonylagosan is kevés a könyvtár állományához! Fájdalom nincs honnan mit beszereznünk!

Tehetnénk e téren is valamit! Én, azt hiszem, ha e kívánnivalóra felhívánk együttesen mint vallásnári szakértekezlet, vagy ha szakértekezletünk ily tárgy propositióját a tiszántuli tanáregyesület közgyűlése magáévá tenné, mint tanáregyesület a prot. irodalmi társaság figyelmét, ha így együttesen e fontos protestáns tanügyi érdekét kérnénk, zörgetnénk: meghallgattatásra találna kérelmünk. A kezdeményezés ugyis megtörtént e téren Gyurátz Ferencz ág. ev. püspöknek az 1900. év szept. 18—19. napjain Pozsonyban tartott közgyűlésén tett indítványában, mely szerint a prot. elemi és középiskolai tankönyvek iratási és kiadási jogát a prot. irodalmi társaság venné kezébe; az indítvány egyelőre előkészítés végett a választmányhoz utaltatott. (Lásd Prot. Szemle 1900. évfolyam emlékkönyvi rész 88—89. l.) Tankönyvirodalmunk ügyével összekapcsolható lenne a protestáns vallásos ifjúsági kiadványok érdeke!

Én megvallom fájdalommal szemlélem midőn a Robinson Crusoe kalandos története számos fordításában idegen világrész ismeretlen szigetvilágába, vagy a Rudyard Kiplin öserdejébe vezetjük olvasmánya nyomán a tanulót. Vagy ugyan mire jó a gyermek előtt Don-Quixotte szélmalom-harca? Mind idegen légkör, ismeretlen tájok, sokszor sivár szív és kedélyneküli tartalom! Miért nem gondoskodunk esetleg egyházi megbízás útján is, hogy ismeretes viszonyok közepett magyar földön játszó vallásos történetek vagy egyháztörténeti alakok életrajza irattassék gyermekeink számára, hogy érzelem és gondolatviláguk ismert viszonyok rajzolásával ápol-tassék, növeltessék!

Legyünk kezdeményezők e téren!

Ez részemről a visszhang B. S. tagtárs cikkére!
Kisujszállás.

Barla Jenő.

IRODALOM.

Ertesítők.* Vettük a kisújszállási áll. s. ev. ref. főgymnasium értesítőjét az 1900/1901. tanévről. Az értesítő, melyet dr. Pallagi Gyula igazgató állított össze beszámol a fejlődésnek indult intézet múlt évi működéséről és általában egész jelenlegi állapotáról. Az értesítő elején Keszí Hajdu Lajos megleghangu parentantióját olvassuk az igazgató tollából. Utána az ifjúsági könyvtár teljes katalogusa következik, melyből megtudjuk hogy az ifju főgymnasiumnak 1476 kötetnyi illjúsági könyvtára van. A tanári kar és a tananyag kimutatása után következnek a főgymnasium felszereléséről szóló táblázatos kimutatások, még pedig először általános, azután pedig az egyes szakok szerinti táblázatok. Majd a tanulókról szóló statisztikai táblák következnek; ezekből látjuk, hogy az intézetbe beiratkozott 239 növendék, vizsgálatot tett 213; a vizsgálatot tett növendékek közül ev. ref. volt 111, ág. ev. 1, izraelita 65 és róm. kath. 36. A tanulók életkorát mutató táblázatból mint érdekes dolgot felemlítjük, hogy az első osztályban 13 olyan növendék volt, a ki már 12. életévét betöltötte, 3 olyan, aki a 13-ikat, sőt egy olyan is, a ki a 14-ik életévét is betöltötte. Ezt a feltűnő jelenséget örömmel konstatáljuk, amennyiben közönségünknek azt a paedagogiai belátását látjuk benne megnyitakozni, hogy 9-10 éves gyermekek még nem valók a középiskolába. A tanulók illetőségére nevezve megemlítsük méltó, hogy a vizsgálatot tett 213 növendékek közül csak 66 volt más megyebeli, a többi részint kisújszállási 82 részint jásznagykuuszolnok megyei (65). Az intézet működésének sikerét mutatja a tanulók előmeneteléről szóló kimutatás. E szerint a 213 vizsgázott, növendék között színjeles volt 23, ált. jó 34, ált. elégséges 109, egy tantárgyból bukott 11, két tantárgyból 20, több tantárgyból 16. A tanulók erkölcsi állapotára szép fényt vet az, hogy az egész intézetben csak egyetlenegy növendék kapott kevésbbé szabályszerű magaviseletet. A tanulók előmenetelének részletes kimutatása után az Arany János önképzőkör évi működéséről szóló jelentés következik. A körnek 81 tagja Szerem'ey Barna felügyelő tanár vezetése alatt, igen szép munkásságot fejtett ki. Azután az ifjúsági segítő egyesület működéséről szóló tudósítás következik, melynek célja a szegényebb növendékek ruhával, tandíjjal, tankönyvvel való segítése. A jelentés kiemeli, hogy az egyesület ez évben minden hozzá forduló tanulót részesíthetett a kívánt segítségben. Még az ének és zenekör működéséről szóló jelentés és az alapítványok kimutatása következik, majd „Adatok a tanév történetéhez“ címen rövid összefoglalása a múlt iskolai év jelentősebb eseményeinek. Az értesítőt a jövő isk. évre szóló tudni valók zárják be.

A Magyar Könyvtárnak megjelent júliusi sorozata, mely újabb érdekes füzetekkel gyarapítja ezt a Radó Antal szerkesztet e kiváló gyűjteményes vállalatot. A 226. szám közli Tóth Ede Falu roszát, irodalmunknak még ma is legkiválóbb népszinművét, gondos szövegkiadásban. E füzetet nemsokára nyomom fogja követni Tóth Ede többi jeles darabja is. Színmű a 219. szám is: Gerhardt Hauptmann híres szocialista darabja, A takácsok, a nagy német drámairó leghatalmasabb

* E rovat alatt a beküldés időrendjében fogjuk ismertetni a hozzánk érkezett kerületi értesítőket.

alkotása. — Nagy érdeklődésre tarthat számot a vállalat szerkesztőjének, Radó Antalnak Dante című jelentős irodalom- és kulturtörténeti tanulmánya is, mely az olaszok legelső nemzeti költőjének életéről és munkásságáról ad teljes és hű képet. — A 227. füzet Kézai Simon Krónikája Császár Mihály magyaros, hű fordításában, magvas bevezetésével és jegyzeteivel. Dicséret illeti a Magyar Könyvtár-t, hogy ősalakotmányunk ez egyik legrégebb belföldi forrását, a mely egyttal ősi forrása a hun-magyar mondakörnek is, hozzáférhetővé tette. — Van ezenkívül a sorozatban két külföldi elbeszélő. A 222. szám folytatja Conan Doyle szenzációs detektiv-történeteit, dr. Holmes kalandjait, Lándor Tivadar fordításában, a 225. számban pedig Marquis Géza mutatja be kiváló magyar fordításban, Pierre Loti néhány legszebb exotikus elbeszélését, Tűnő képek címmel. — A „M. K.“ összes számai megrendelhetők a kiadónál, Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) es. és kir. udv. könyvkereskedésében, Budapest, VI. Andrásy-ut 21. sz. alatt, részletfizetésre is. Teljes jegyzékkel ingyen szolgál minden könyvkereskedés.

A „Vasárnapi ujság“ július 14-iki száma 25 képpel, s a következő tartalommal jelent meg: „László Fülöp“ (20 képpel László Fülöp rajzai és festményei után, és képekkel a művész műterméről). Dr. Lázár Bélától — Költemények: „Az aninai akáca“ Szabolcska Mihálytól; — „Betegség után“ Lampérth Gézától. — Regénytár: „A halász regénye.“ Irta Szemere György (Neogrady Antal rajzaival). — Rejtelmes történetek: A római király. Regényes rajz (képekkel). — Magyarország 1806-ban Reinhard asszony levelei magyarországi utazásából. Közli Bertha Sándor. — „Mesterséges drágakövek.“ — „Hohenlohe, a volt német kancellár“ (arcképpel) — „Gróf Guluchowsky Agenor emléksobrának leleplezése Lembergben“ (képpel). — „Régi naptárak és jóslások.“ — „Fényképezés a tenger mélyében.“ — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre négy kor. a „Politikai Újdonságok-kal és „Világkróniká“, val együtt hat korona. Megrendelhető Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Nép'ap“, legolcsóbb ujság a magyar nép számára félévre 2 korona 80 fillér.

Megjelent a Protestáns Országos Árvaegylet választmányának 42. évi jelentése az 1900. évi működéséről. Az 52 lapot tartalmazó jelentés első lapjain közli az egylet egyik legnagyobb jóttevőjének, *Patkóteszéri Zámory Kálmán*nak arcképét és rövid életrajzát, kinek 100.000 korona végrendeleti hagyománya, mely perrel tünadtatott meg, kedvező ítélet után a múlt évben befolyt az egylet pénztárába. Kegyelettel emlékezik meg a jelentés e nagy jóttevő nemeslelkű özvegyének *alsó-káldi Káldy Ida* urnőnek, az egylet tiszteletbeli tagjának elhunytáról is. Az egylet áldásos működését feltűntető jelentés szerint a múlt évben *119 árva* testi-lelki ellátásáról gondoskodott az egylet; ezenkívül *4720 korona* pénzsegélyben részesített *47 künnlakó árvát*. Örömteljes és méltó büszkeséggel emlékezik meg a jelentés arról, hogy az árvaház volt növendékei közül a közelebbi múltban mint állami gymo. tanár, tanító, tanítónő, óvónő, vasúti, postai hivatalnokok stb. többen helyezkedtek el a társadalomban. A sok felvételeért folyamodó árva közül az egylet ajánlatára *hatot*

vett fel a *nagypénteki ref. társaság* saját intézetébe. Az árvaházi tantestület 5 tagból áll s vezet kiváló eredménnyel egy 6 osztályú népiskolát, melynek az 1899–1900. tanévben 68 növendéke volt. A tanév végén meghatározott ünnepély keretében 8 növendék vett részt az intézettől, kik utavalóul egy-egy *ujtestamentomot* és 10–10 koronát kaptak. A növendékek slöjdöt, varrást, gép és gyors írást is tanultak. Szóval az egyet úgy helyesen irányított vallás-erkölcsi, mint a praktikus életre is tekintő okos nevelésmóddal igyekszik oda hatni, hogy gondozott árvái a társadalom és a prot. egyház hasznos, derék tagjai legyenek. És a mikor látjuk a jelentésből is, hogy e nemes missióját mily szép eredménnyel tölti be az egyet s a mikor tudjuk, hogy annyi, csupán a könyörület szívekre utalt árva van közöttünk: akkor mély fájdalommal olvashatjuk a jelentésnek azon bánatos panaszát, hogy az egyleti tagok száma folyton esökken, s csak a múlt évben is 32 vel kevesebbet a rendes tagok száma, ujjannan pedig belépett, *egyetlen egy!* Szomorú statisztika; de talán majd meghallják sokan a tágul belépésre buzdító szót, melyben a munkás válaszmány így sohajt fel: minden fáradozásunk hiábavaló, ha a nagyközönség érdeklődése megszűnik! Kétségtelen, hogy a mai prot. közönség áldozatkészsége igen sok oldalról és igen nagy mértékben van igénybe véve, de mégis nem szabad megengedni, hogy áldozatkészségünk hiánya miatt éppen az az intézet szenvedjen s erőtlennüljön meg nemes eszközeiben, a mely immár majd fél-zázados multjában oly sok lelket tartott meg prot. egyházunknak s övezett fel hittel tiszta erkölccsel és munkaszeretettel az élet nehéz harcában.

Az 1901. évi költségeloirányzat 50,360 kor bevétel, 54,250 kor. kiadást és így 3890 kor. *hiányt* tüntet fel. „Komoly intelmül szolgál ez a kedvezőtlen eredmény arra, hogy egyelőre mérsékeltbb arányokban haladjunk” így szól a buzgó egyt ti válaszmány! A magyar prot. közönségnek pedig, különösebben azoknak, kiknek sok adatott és bővölködnek a földi javakban, szolgáljon komoly intelmül ez a körülmény a szunnyadozó prot. áldozatkészség felébresztésére és a prot. árvaház anyagi támogatására! Az egyet vagyona az 1900. évi dec. 31-én 1'047,604 kor. 75 fill. volt. Adjon Isten gyarapodást, virágzást az áldásos működésű prot. országos árvagyületnek!

Berettyóparti.

Régi metszetek közt lapozgatva, csodálatosan lep meg bennünket a mult idők hangulata. Ezekből a sárga, dohos szagu lapokból az emberiség egész törtelmének kísértete száll elénk. Kezünkben megreszket a lap, melyen egy-egy hosszú fürtű, spanyol kalapos fiatal ember, egy egy kopasz, vézna testével drága palástjában egészen elvesző püspök, egy-egy nagy szakállu, tollas kalapos, egyenes kardu fejedelem képe tekint felénk. Az esetlen alakok, a lehetetlen ruhák a nagy fejek és parányi kezek, a ruhába temetett emberi forma, a cimerekkal körülrakogatott tájkép, egy-egy minden szépségéből kivetkezett óriás palástu bársony tengerben szinte fuldokló, de akkor szépnek tartott asszony tekintete az évszázadok suhanását cseuditi fülünkbe. Akinek a képe csak ránk maradt, mind nagyobb ember volt a többinél; akit milliók vezérüknek ismertek, akinek a vonásait képiró át akarta hagyni a jövőre, akinek az eszméi segítettek a világot bármily kiesiben is mássá formálni és akinek története, életete számtalan bizonytalanságból nagy nehezen kihüvelyezett pár sor

nyomatott betű, amelyről senki sem tudja, igazság-e vagy tevedés, való történet-e vagy félreértés, amelynek az igazsága ki fog-e derülni és meg fog-e maradni, vagy amelyet egy szobatudós egy Beitraggal összedönt.

Az Ó-korból szobrok maradtak ránk, néhány szép és nagybecsű képmás. A Középkör nagyjait idomtalan, iszonyuan hosszú, rettenetesen felfegyverzett és rendezen oroszlánfön taposó sirszobrok őrzik. Aztán megjelennek a kis érmek, rajtuk egy-egy arc, egy jelmondat, egy címer, pajzs, vagy egy-egy jelenet, mindenik nagy állomás az emberiség történetében. Aztán jönnek a képek, metszetek, rajzok, egy-egy emberi léleknek a kifejezését, eszméit őrizve meg a papíron vagy a vásznon, egy-egy emberi arcot, melynek vonásaiban eszmék tükröződnek, eszmék, amelyek egyszer a világra hatottak. Egy-egy arc, egy-egy sor a világtörténetéből, kifejezője egy-egy emberi léleknek, amelyre hatott az akkori társadalom, az akkori nevelés, az akkori élet. Ezek a képek a szemléltető világtörténet. Minden, amit a multból tudunk, ez a csomó kép és egy csomó okirat. És mily szánalmasan keveset mondanak ezek az arcok! A képirók ügytelensége meghamisította a történelmet s a tudomány töredékessége meghamisítja az okleveleket. Abból, amit az ezredek éltek át, ez a pár adat jutott el hozzánk, amelynek biztosságáról senki sem lehet bizonyos. A legnagyobbak is csak egy berajzolt papírlapot és egy fekete betűkből kétes bizonyossággal összeállított sort hagytak maguk után. Ez volna hát az egész történet? Oh nem. Adámtól Napoleonig egy sem halt meg anélkül, hogy életének valami nyoma ne legyen mindünknek az életében ma, akár vagyunk frakkos és bádoringes gentlemanek, akinek a történelem csak változó jelenetek káprázatos színjátéka akár egyszerű falusi paraszt, akinek a világtörténet nem jelent semmit öntudatosan, de öntudatlanul jelenti az ő lassu emberré és egy nemzet tagjává lételet, akár művészek, akik csak színes, visszajöhethetetlen elmúlt jeleneteket látnak benne, akár filozófusok, akik az okok összekapcsolódását a végtelenségig követni bírják: mindünknek a lelkében él minden embernek a nyoma, aki valaha a világon élt. És ezekről a régi metszetekről, amelyeken egy-egy lehetetlen frizurájú dáma, egy-egy nevetségesen öltözött, meglehetősen kifejezéstelen arcú férfiú tekint reánk, egyuttal egy-egy emberi kornak az eszméi szállanak felénk, titkosan, rejtelmesen és a nehéz szagu metszetek közt a mult lehellelte imbolyog.

Ezeknek a régi képeknek a kiadásával igen nagy szolgálatot tesz a tudománynak és irodalomnak, sőt a művészetnek is az a vállalat, amely Nagy Képes Világtörténet címen immár a 7-ik kötetig jutott s melyet Marcali Henrik, a tudós egyetemi tanár szerkeszt. A nagy munka 12 kötetben lesz teljes. Egy-egy kötet ára díszes felbörkötésben 16 korona; füzeteként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-t 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés utján.

KÜLFÖLD.

A protestantismus Olaszországban.

Ezen év május 22-én Florenben azt a helyet, a hol Savonarola vértanu halált szenvedett, bronzból készült emléktáblával jelölték meg. A kerekalaku táblán a következő felírás olvasható: „Itt, a hol 1498. május 23-án Girolamo Savonarola rendtársaival Buonvicinivel

és Maruffival egy jogtalan ítélet alapján felakasztatott és megégettett, — állították fel négy század mulva ezen emlékjelt. Május 23-án rendkívül sokan nézték meg az emléktáblát, a mely mellé számos koszorút és virágcsokrot helyeztek. A nézők között lehetett látni néhány papot és fiatal dominikamust; ez utóbbiak szintén letették koszorújukat az egykori dominikanus emléktáblája mellé. Igen sokat fejeznek ki az egyes koszorukon látható felírások. Ezek közül csak egy néhányat említsünk fel: „Ifju evangélikusok Savonarolának“. „A pápai zsarnokság vértanujának“. „A papi esztelenség és az ingadozó nép mocsoktalan áldozatának“. Egy orientalista virágaihoz héberül a 92. zsoltárból a következő szavakat illesztette: „Az igaz virágzik, mint a pálmafa“.

Ezen sorok olvasásakor önkéntelenül visszagondolunk a multra, ama sötét multra, a midőn Itália kék ege alatt a tudatlanság és a zsarnokság démonai irtózatossággal sújtották porba a szabad szó dicső bajnokait. Változtak az idők. Ma már szabad szellő kezd lengedezni az Alpeseektől le Szicilia partjáig. Bármily gondosan esukják be a Vatikán ajtajait és ablakait, mégis behatolnak a csalhatatlan földi helytartó fülelhez azok a vészjósló hangok, a melyek egy új rend előhírnökei gyanánt tekinthetők. Az agg pápa nem csinál többé titkot abból, hogy a katolicizmus helyzetét nagyon súlyosnak találja. Nem régen egyik allocutiójában a többek között a következőképpen nyilatkozott a katolikus egyház fenyegetett helyzetéről: „Nem akarunk többé hallgatni azokról a dolgokról, a melyek bennünket különösen nyugtalanítanak. Aggódó gonddal tölt el bennünket annak a látása, hogy az ellenségeskedések és kísértések, a melyek a katolicizmust körülveszik, nemcsak nem kevesbednek, hanem napról-napra növekednek, sőt Európában mint ragály által tova hatolnak országról-országra. Nem alaptalan a gyanu, hogy a mostani szerencsétlen idő után még szerencsétlenebb fog következni“.

Bármennyire súlyosbodik a katolikus egyház helyzete, a Vatikánban még sem akarják megérteni az idők követelményeit, sőt göresösen ragaszkodnak a mult elavult intézményeihez. Minden felvilágosodott ember gunyos mosolylyal fogadja ma már a tiltott könyvek új jegyzékét, a mely a mult év őszén jelent meg Rómában.*) Az új index élénken tanuskodik a felől, hogy az utolsó évtizedben épen a katolikus államokban nagy számmal jelentek meg olyan iratok, a melyek a tiltott könyvek névjegyzékébe kerültek. Így például 60 olasz, 47 francia, 16 spanyol és portugál művet találunk az új indexben.

XIII. Leónak talán legtöbb keserőséget okoz az, miszerint épen a pápaság hazájában kell látnia, hogy mint hódít a protestantizmus a nép rétegeiben. Pedig mint minden pápa, úgy ő is különös mértékben kedvez kedves olaszainak. Legjobban bizonyítja ezt azon tény, hogy az újabb kinevezett 12 bibornok közül 10 Itáliában lakik. Ezen aránytalanság még jobban szembeötlőlik akkor, ha a bibornokok összes számát nézzük, a mennyiben 67 bibornok közül 40 olasz s a nagy német birodalomra csak egyetlenegy bibornok esik.

Míg az olasz katolicizmust a Vatikánból a fanatizmus fegyvereivel akarják megvédeni, addig a valdens-egyházakból fölvilágosodott szellem árad szét egész

* Az új index címe: Index Librorum Prohibitorum SSmmi D. N. Leonis XIII. Jussu et auctoritate Recognitus et Editus. Praemittuntur Constitutiones Apostolicae de Examine et Prohibitione Librorum. Romae M. M.

Olaszországra. A valdens története az egyháztörténelemben csaknem páratlan. A katolikus bigottság egyik főeszkében Olaszországban századok óta rendületlenül megállottak s áldásos munkájukat kitartó erélyvel folytatják. Nem szándéksom itt a valdenseknek mindnyájunk előtt ismeretes multjával foglalkozni, hanem csupán a jelent akarom röviden vázolni.

Körülbelül 10 éve annak, hogy Florencben megnyitották a protestáns theologiai facultás s így ma már Olaszországnak is van oly vallásu intézete, a hol a papok nem az elfogultság és a tudatlanság, hanem a felvilágosodottság szellemét szívhatják be. Hogy milyen szolgálatot tesz ezen intézet s hogy milyen áldásos eredményt mutathat fel, e sorok írója közvetlen elbeszélés után tudja, a mennyiben egyik svájci kollégája egy évig volt hallgatója ennek a facultásnak. A florenci theologiai facultás története szorosán össze van forrva annak jelenlegi igazgatója, Geymonat Pál lelkész-tanár nevével. Geymonat már több mint 50 éve áll a valdens szolgálatában s bizony midőn 1850-ben Florencbe ment, ott még nagyon szomorú állapotok uralkodtak a protestánsokra nézve. Ha valaki olasz prot. istentiszteleten akart résztvenni, kénytelen volt nevét a folyosón álló rendőröknek feldiktálni. A Florencben tartózkodó svájciak ajánlották aztán fel lakásukat az olaszoknak istentiszteletre, de a rendőrség nemsokára ezt is megtiltotta. Gróf Guicciardinit, a ki saját házat nyitotta meg az istentisztelet tartására, megfenyegették, Geymonatot pedig fogságba vetették. Csak Olaszország egyesítése után derült fel jobb idő az olasz protestánsokra. Geymonat lett a valdensek által eszközölt evangelizatio vezére s legnagyobb része neki van a florenci theologiai facultás megalapításában. Az érdemes férfiú különben elnöke a valdens egyház zsinatának is, a mely legutolsó ülését 1900. szept. 16-án tartotta Latourban. Ez alkalommal volt egyszersmind Geymonat lelkészkedésének 50 éves jubileuma is, a midőn 60 volt tanítvány jött el üdvözölni a valdenseknek agg. de még mindig buzgó apostolát. A valdenseknek a külmisszió iránt való érdeklődését élénken mutatja, hogy ezen zsinat alkalmával néhány missionarust szenteltek fel, a kiket aztán hittérítés végett Afrikába küldött az egyház.

A ki az olasz protestáns egyház helyzetét figyelemmel kíséri, a legnagyobb lelki örömmel tölti el az a gyarapodás, a melyet a valdens az utóbbi időben elértek. Templomok, imaházak egymásután épülnek fel. Avagy nem felemelő-e, ha olvassuk, hogy Aosta városában 1900. aug. 26-án szenteltek fel az evangélikus templomot. Ezen templom csak néhány méternyire van azon kuttól, a melyet a katolikus Aosta város egykor Kálvin 1536. márczius 8-án történt menekülésének az emlékére állított fel. Ime csaknem 400 év mulva ismét visszatért Kálvin Aosta városába, ha nem is testileg, de szellemileg. Ugyanazon napon, a melyen Aostában, szenteltek fel egy másik városban, Lassaiban is prot. templomot. Mindkét templom felszentelésén igen sokan vettek részt a katolikusok közül is.

Ezen év elején Olaszországban 13 új evangélikus egyház alakult. Az evangélikus egyházba áttért egyének között 7 katolikus pap van. Azon sok ezer újtestamentom, melyet évenként Itáliában eladnak, rövid idő alatt meghozza a maga gyümölcsét. Az intelligens emberek lassanként kezdik abbahagyni előítéleteiket a protestánsokkal szemben. E mellett oly hangokat is lehet hallani, mint a Ferrone bibornoké, a ki így ír: „A protestánsok mindenütt a rosszaságnak és az erkölcs-telenségnek a seprédékei; a protestantizmus és minden

követője a vallási és az erkölcsi világban az, a mi a pestis és a pestises beteg a természeti világban". Calvino lelkész nem régen úgy nyilatkozott Stuttgártban a Gusztáv-Adolf egyesület gyűlésén, hogy Itáliában érzi az ember a reformáció szükségét. Az abruzzók között egy kis faluban, a hol ezelőtt 40 briganti tanyázott, jelenleg evangélikus község van, melyet két ifju ember alapított, a kik huzamosabb ideig idegen földön tartózkodtak. A valdensek iskoláiban a tanulók jelenleg száma 4—5000, Sziciliában 1000, Az egyháznak 146 lelkész és tanító áll a szolgálatában; a gyűléseket 8000-en látogatják, 6000-en vannak beiratkozva az urvacsorai vendégek.

Az ugynevezett „Itáliai evangélikus tractatus-társaság” rendkívül buzgó tevékenységet fejt ki a biblia s általában a vallásos iratok terjesztésében, a mint ez az egyesületnek mult évi értesítőjéből is kiténik. Ezen társaság adta ki két évvel ezelőtt Martini olasz bibliafordítását olcsó népies kiadásban. Martini katolikus érsek volt s fordítása egykor pápai jóváhagyást nyert, úgy hogy a papok ezen könyvet nem gyanusíthatják a szentírás elferdítésével a mint ez történik, ha az evangélikus genfi Diodati fordítását terjesztik. Több mint két hónapig kellett a könyvtárakban és a könyvkezeskedésekben keresni, míg a Martini-féle teljes bibliát az új nyomás számára feltalálták, oly ritka volt Isten igéje Itália katolikusai között.

Az általános iparkiallitáson Turinban (1898) a florenci Claudian-féle evang. könyvnyomda és kiadóhivatal sok fáradozás után engedélyt nyert, hogy egy hirdalap-pavillont állítson fel s iratait árulhassa. Az evangélikumi tractatus-társaság ezüst érmet nyert „kiváló munkájáért s azon dicséretreméltó törekvéseért, hogy oly iratokat, a melyeket ezelőtt külföldről hoztak be, Itáliában ad ki”. Ezen megtisztelő nyilatkozat a kiállítás képes lapjában, a mely hetenként 30 ezer példányban jelent meg, nagyban növelte az ev. iratok vevőinek a számát. A nevezett lapban részletes értekezés volt olvasható az evangélikumi iratok kiállításáról. Az értekezés idevonatkozólag a többek között a következőket mondja: „Bármiképpen is gondolkozik az ember a biblia belső értékéről és Jézusnak az evangélisták által elbeszélte életéről két tényről csodálkozva kell elismernünk: 1. A esinosen és jól bekötött könyvek olcsó árát és szép nyomását. 2. A példányok meglepően magas számát, melyeket a kétely hatása alatt álló olasz nép között elárúsítanak. Nevezetesen évenként 150—250 ezer bibliát s annak egyes részeit”. Az evangélikumi tractatus társaság a biblián kívül 800 ezer evangélikumi iratot terjeszt el Olaszországban.

Nagy segítségére szolgál az itáliai protestánsoknak a svájci és a skót egyházak hathatós pártfogása úgy szellemileg, mint anyagilag. A Piemont völgyében lakó valdenseket mindig erősíti az a tudat vallásukban, hogy nincs tőlük messze Genf, a honnan már annyiszor nyertek segítséget és bátorítást.

A mult év elején mindenesetre nagy veszteség érte az olasz protestánsokat, három kiváló lelkészök elhunytá miatt. Az egyik Dr. Mac Dongall számos éven át működött Florencben, mint az ottani skót egyház lelkésze. Ő volt egyszersmind titkára és pénztárnoka az itáliai szabad egyháznak, a mely az utóbbi években „Itáliai evangélikus egyház” nevet vett fel. A másik elhunyt lelkész Bossi Albert Mailandban lakott. Nevével szoros összefüggésben van Montorfano hegyi község áttérése a prot. vallásra. Ez a kis község melynek lakosai leginkább márvány bányákban dolgoznak, Bossihoz fordult,

hogy tőle hallhassa az evangéliom hirdetését. A mennyiben az egész község áttért, a község ősrégi templomát rendezték be az evangélikus istenisztelet számára. Azonban a község egyik családja katolikus maradt s így a katolikus egyház megnyerte az ezen ügyből keletkező pert. Az evangélikusoknak új imaházat kellett építeniök, a mely Bossi egyik fiának a terve szerint csakugyan el is készült. A harmadik elhunyt lelkész Moreno Genuában működött s buzgó szolgálója volt egyháznak mind haláláig.

Az olasz protestáns egyház hatását nem csak egyházi, hanem társadalmi téren is mindjobban érezteti. Oly intézet által, mint a „Károly Albert asylum” már sok nyomort enyhített. Ez a valdensek által fenntartott intézet S.-Giovaniban van s menhelyül szolgál oly gyógyíthatatlan betegeknek és elmebajosoknak a kik más kórházakban nem vétetnek föl, hanem községről-községre kóborolnak. Az intézetben egy papi család lakik bent a mely néhány svájci diakonissával ápolja a szerencsétlen betegeket.

Mennyivel kedvezőbbben nézne ki az olasz társadalmi élet, ha azt az evangéliom szelleme hatná át. Így bizonyára nem kerülnének ki onnan politikai gyilkosok. A legdurvább munkásra, a legdühösebb socialistára rendhivüli hatással van, ha hallja hirdetni az evangéliom magasztos tanításait: az igazság és a felebaráti szeretet örök törvényeit. Erre vonatkozólag igen érdekes közleményt olvasunk a „Basler Volksbote”-ban Pons genuai lelkésztől. Pons egyszer kerületének egyik községében tartott gyűlést, a melynek megtörténte után élénk beszélgetésbe eredt a községbeli socialistákkal, a kiknek vezetője az ottani előjáróság egyik tagja volt. A socialisták szemrehányást tettek Ponsnak, hogy az isteniszteleten a királyért imádkoznak, a kit, valamint a zsarnok gazdagokat bombával kellene megsemmisíteni. „En” — mondá nekik Pons — „ismerek egy mentő eszközt; dynamittal szétrombolhatjátok a házat, de az ember szívét nem változtathatjátok meg és a meddig az emberi szív nem változik meg, mindig lesznek uzsoirások, családok minden párt és minden osztály között. Az egyedüli mentő eszköz az evangéliom, Jézus a ki azt hirdeti: Szeresd felebarátodat, mint te magadat; szeresd ellenségedet; tégy jót azokkal a kik téged gyűlölnék. Tegyetek ti is próbát ezen mentő eszközzel s mondjátok el majd nekem tapasztalataitokat.” „Dicső! dicső!” kiáltottak a socialisták s egész éjfélig elbeszélgettek Pons lelkészszel s végül köszönetnyilvánítás mellett meleg kézzorítással bucsuztak el tőle.

Maga a politikai hatóság is sok tekintetben ellenszenvvel viseltetik a katolikus egyház iránt s így ez — ha közvetve is — sokat használ a prot. ügyeknek. Maga a katolikus „Osserv. Rom” című lap panaszkodik azon eljárás ellen, a melyet a hatóság tesz különösen az iskolákban a kath. egyház rovására. Így Rómában a hatóság kimondta egy felsőbb népiskola megnyitásánál, hogy az intézet sem valamely pártnak, sem valamely osztálynak nem áll szolgálatában s abban ennélfogva sem politikáról, sem vallásról nem szabad tárgyalni. Ennek dacára a mint a nevezett lap értesít bennünket, a jelen év február 8-án „A pápaság világi uralmának a sorsáról” tartottak az új intézetben felolvasást. Az Osserv. Rom azt a tanácsot adja, hogy ezen neutralis felső népiskolákkal szemben, a melyek csakis a vallásellenes propagandának szolgálnak, katolikus jellegű iskolákat kell felállítani. Majlandban a katolikus lelkészség hevesen kikél azon rendelet ellen, a mely az iskolákban eltiltja az imádkozást.

Végül megemlítem, hogy Rómában egy évvel ezelőtt megalakult a német evangélikus egyház s a részökre emelt diszes templom nem sokára fel lesz szentelve.

Minden jel arra mutat, hogy valamint néhány év-tizeddel ezelőtt politikailag alakult át teljesen Olaszország, úgy nemsokára eljön az idő a midőn vallásilag fog megújulni.

Veress István,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

id. LÁNCZY JÓZSEF.

(1831—1901.)

(Vége.)

Rendes lelkésznek 1862. évben lett Csetfalvára megválasztva, hol 10 évet töltött s innen 1872-ben az akkor még virágzó s gazdagabb javadalmazású Márokpapi-egyházba ment, s haláláig ott hirdette az Urnak igéjét, a tiszta Kálvini tudományt páratlan buzgósággal, lángelkűséggel, kiérdemelte az egyházi felsőbbség teljes elismerését, s hiveinek igaz szeretetből eredő ragaszkodását.

A ki hű volt mint lelképásztor, hazafi s emberbarát, hű és igaz volt mint férj s családapa is. 1862-ben vette feleségül néhai Fejérváry József m.-vári-i lelkész s neje Zohon Antonia leányát, a női erényekben gazdag Fejérváry Erzsébetet, kivel utolsó percéig édes, zavartalan boldogságban élt, s aki — mint mondotta — igazi megédesítője volt sok gonddal terhelt életének. A jó Isten gyermekekkel is megáldotta. Született öt fia és egy leánya, kik ma is mindnyájan életben vannak s virágzásban tartják a Lánczy családot. E gyermekek: ifj. Lánczy József csarodai, Béla dédai, lelkész, Kálmán, Gyula előkelő pénzügyi tisztviselő, Géza végzett jogász, most önkéntes és Tónika Muhi Sándor földbirtokos neje. Életírásában áldja az isteni jóságot, hogy unokákkal is megáldotta, s megadta érné azt a boldogságot, mely szerint szenvedéseinek utolsó idejében nevetlen kis árvák sirása, jajkiáltása nem tetézte az elválás fájdalmait.

Végig tekintve idvezült barátunk munkás földi pályádon, hízegés nélkül mondhatjuk el, hogy az isteni gondviselés által részredre kimutatott munkateren hív és igaz valál, s bátran mondhattad égi atyádnak a küzdelmes élet befejezése után: Uram! ítélj meg engemet! Áldott emléked kedveseid, s mindnyájunk szívében sűrűnkig fennmarad!

Simon Andor.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A „Magyar Állam“ című katolikus politikai napilap utóbbi időkben sűrűn foglalkozik az 1848. XX. t.-c. végrehajtásának a kérdésével, s mint július 19-kén megjelent számában írja „őszinte örömet fejezi ki a mondva csinált protestáns sérelmekkel kapcsolatos amaz aktió felett“, melynek célja nem kevesebb, mint az, hogy egy több millióra menő tőke ajándékozassék az

államtól a protestánsoknak, hogy aztán ezeknek ne kelljen többé sem egyházi, sem iskolai adót fizetniök. Hogy és mint gondolkozunk mi, ugy e kérdésben, mint általában anyagi ügyeink rendezését és hiveink teherviselési kötelezettségét illetőleg, annak a kifejtését már lapunk legközelebbi számában megkezdjük. Ajánljuk ezt a „Magyar Állam“ cikkirójának előre is becses figyelmébe. Addig pedig csak a következő kijelentésekre szorítkozunk. 1. Igaz az, a mit a „Magyar Állam“ már több ízben hangoztatott, hogy mi protestánsok csak addig élünk, míg bennünket autonóm jogaink összetartanak. Ezek a jogok pedig megszűnnek, a mint a teherviselésről lemondunk. 2. Nem igaz, hogy a katolikusok az államtól nem kaptak semmit. 3. Az sem igaz, mintha mi a biztos takarmányért (!) oda akarnánk fejünket hajtani „az állami járomba“. Mindezt be fogjuk bizonyítani; valamint arra nézve is megnyugtathatjuk a „Magyar Állam“-ot, hogy az a „sok százados küzdelmeire annyira büszke protestantismus még nem degenerálódott annyira“, hogy a „Magyar Állam“ legyen a funerátora. Abban igaza van a tisztelt cikkiró urnak, hogy a katolikusoknak sikerült kivívniök az 1868. L. III. t.-c. 12. §-ának a természetjog alapján való revisióját, de nekünk meg majd más fog sikerülni előbb-utóbb; t. i. az, hogy felderül a secularisatio napja és a felvilágosodás abban a bizonyos természetjogban bennünket is részesíteni fog.

— A „Hymnus“ a templomokban. Egy felmerült esetről kifolyólag a „Magyar Állam“ kifejti hogy a katolikus templomokban e gyönyörű s hazafias imádság azért nem énekelhető, mert a katolikus dogma tagadja azt, hogy valaki a jövendőt megbűnhödhessen. Egyben méltatlankodva kérdezi, hogy miért hallgatnak e kérdésben a protestánsok? Furcsa! Hát mikor a bűnbocsátó levelek dicső korszakát élte a világ? Akkor lehetett megbűnhődni jövöben elkövetett bűnökért is? Egyebiránt a katolikus dogmát magyarázni nem a mi feladatunk, noha jól tudjuk, hogy ha Kölesei Ferenc véletlenül katolikusnak születik, ma a „Hymnus“ „dogmaellenes“ kifejezésen oda át sem ütközne nek anoyira meg. Ami pedig a református álláspontot illeti, semmi ok nem forog fent, hogy az a „Hymnus“ ünnepélyes alkalmakkor templomainkban el ne énekelthessék. Mi ugyanis nem hegyezzük ki annyira a kérdést, mert tudjuk, hogy itt egy költői kifejezéssel van dolgunk minden dogmatikai célatosság nélkül s ha templomi közhasználatra szánt imakönyveinkben megtűnjük az efféle kifejezéseket: „oltárod előtt leborulunk“; „vedd kedvesen áldozatunkat“ stb. ugyan miért botránkozánk meg olyan nagyon a „jövendő megbűnhődése“ kifejezésen!? De szerintünk még netalán dogmatikai aggodalmaink is meglehetősen elenyésznek, ha a megigazulás tanával kombináljuk e költői kifejezést. Ugyanis szerintünk a megigazulásnál „justitia infusa“-ról szó sem lehet (mint ahogy azt a római katolikus dogmatikusok tanítják!); szerintünk a megigazulás „actus forensis“ vagy pusztán törvényszéki értelemben veendő. Az Isten a Krisztus érdemeért igaznak nyilvánít bennünket, noha substantialiter csak azok vagyunk, a kik ezelőtt voltunk. Még hitünk is csak megragadó eszköz itt, de nem szerző ok. Megigazulunk ingyen kegyelemből a Jézus Krisztusban való hit által: csak hogy nem „propter fidem“ hanem „per fidem“! Tehát egész üdvünk a Krisztusra vitetik, ki csakugyan eleget tett az Isten igazságának minden emberért s így a jövendőért is. A „satisfactio vicaria“ elvéből kifolyólag, mely elv mellett minden unitarismus és ritscheliánismus daczára is rendü-

letlenül állunk, képletesen mondhatjuk, amit a „Hymnus“ írója mond. Ez a válaszuk a „Magyar Állam“ indignáló kérdésére. Mi nem tartjuk bűnnek, de még csak dogmatikai botlásnak sem, ha templomainkban a „Hymnus“ ottan ottan felhangzik. Imájává lett az minden igaz magyar embernek s ezen semmit sem változtat az, hogy a pápa benediktóájával el nem látta úgy mint p. o. a Liguori „Theologia-Morál“-ját . . .!

— **Lapunk tisztelt előfizetőit** tisztelettel kérjük fel az előfizetési pénzek beküldésére. Arról nem mindenkinek van fogalma, hogy milyen hátrányokkal kell nekünk állandóan küzdenünk! Ha lapunknak kiadója volna, akkor ezzel mi nem sokat törődnénk, de mert nincs, hát igenis nagyon közről érdekel bennünket a pontos fizetés kérdése, mert a nyomda — igen természetesen — hitelbe nem dolgozhatik! Sziveskedjenek hát tisztelt olvasóink az előfizetési összegeket beküldeni; annival inkább, pedig mert rövid időn belül kénytelenek leszünk postai megbízáshoz folyamodni; ami eltekintve a kiadásoktól, éppen olyan kellemetlen ránk, mint az illető hátralékosokra nézve.

— **A reversálisok és a protestánsok.** Egyes lapok — s ezek között vannak nemcsak klerikálisok — forma szerint felültek azoknak az óhajoknak, melyeket a korponai választók írásba foglalva képviselőjelöltjük *Ivánka Zsigmond* elé terjesztettek. Ujongva hirdetik, hogy ime a katolikus reversálisok jogosultságát ma már a protestánsok is elismerik. Annaira ostoba ráfogás ez, hogy vele bővebben foglalkozni nem is érdemes! Azok a korponaiak „felekezet, osztály és nemzetiségekre való tekintet nélkül“ kéri óhajaik figyelembe vételét. Egyébként is a protestánsokat oly keserű emlékek fűzik azokhoz a reversálisokhoz s annyira tudjuk becsülni 2-ik József türelmi rendeletének VIII, IX. és X-ik pontját, hogy ha magunk maradnánk is egyedül, fenhangon tiltakoznánk minden olyan niszus vagy félfogás ellen, melynek célja a reversálisok bármely formában való behozatalára irányuló ütegyengetés volna. Reversális és protestantismus, egymást kizáró fogalmak s Isten óvja a mi egyházunkat, de még hazánkat is attól, hogy a mi ellen századokon át küzdöttünk, valamikor annak a karjai közé vessük magunkat, s mi, akik mindig a lelkiismereti szabadság őrei valánk, végre annak láncokba verésére vállalkozzunk. Az kétségtelen, hogy az egyházpolitikai törvények megalkotásakor lehetett volna nagyobb óvatossággal eljárni, de ez nem azt teszi, hogy most már a vak Sámson dühével a ház minden oszlopát magunkra döntjük s természetadta jogaink védelmében legsarkalatosabb elveinkhez hűlenekké váljunk. Ezt a leghatározottabb öntudattal jelentjük ki s midőn kissé korainak tartjuk a klerikálisok örömujongását az állítólagos „protestáns reversális“ felett, egyszersmind óvva intjük hitsorsosainkat, hogy óvatosak legyenek s ama bizonyos módokat és határokat még a legválságosabb pillanatokban is szeméik előtt tartsák.

— **A jezsuiták aknamunkája Hollandiában.** Van bajunk velök nekünk is elég s hogy mily veszedelmes had ez a rend a protestantismusra nézve ma is eléggé bizonyítja a többek között az edélyi katolikus püspök gróf Majláth aktiója, ki tényleges munkájában állandóan a jezsuitákra támaszkodik s beviszi, szerepelteti őket a templomokban, iskolákban, felsőbb és alsóbb tanintézetekben egyaránt. De így van ez mindenütt, a külföldön is. Egyik németországi egyházi lapban olvassuk ugyanis a következőket: Hollandia az az ország, hol a Németországból kiutasított jezsuiták tudva-

levőleg új otthonra találtak. Legtöbb klastromaikat ott rendezték be a porosz határ mentén s aki arról akar magának tudomást szerezni, hogy milyen érintkezési viszony áll fent köztök és a rajnai tartományok meg Westfália között, annak nincs másra szüksége, hanem csak arra, hogy figyelje meg a határállomásokat. Látni fogja, hogy minden Hollandiából jövő vagy odamenő vonat rakva van jezsuitákkal. Magában Hollandiában soha a római propaganda olyan eredményeket el nem ért, mint éppen ma a jezsuiták segítségével. Az ultramontán befolyás ellensúlyozására aztán a napokban egy röpirat jelent meg, amelyet a 2 ik kamarai választások alkalmából városokban és falvakban millió meg millió példányokban terjesztenek. Kitetszik ebből, hogy alig egy pár évtized alatt az ultramontán hatalom javára, mily hasznos munkát teljesítettek a jezsuiták ebben a katekizokhén protestáns országban! A közelet minden rétegeiben felismerhető befolyások. Minden, ami protestáns, forma szerint bojkottálva van. A protestáns birtokok egymás után mennek át a katolikus kezekbe, Klastromok, zárdák, pápista iskolák és intézmények gombamódra szaporodnak; a holt kéz vagyona aggasztó módra nő. A legnagyobb üzleti vállalatoknál, amint azok katolikus kezekre jutottak, más vallású munkások nem türetnek. Így megy ez az egész vonalon. A vasútnál postánál, távirvánál megdöbbenő, mint szorítottatnak háttérbe a protestánsok s mint halászszak el előlök az előkelőbb helyeket a katolikusok. Az ultramontanismus e munkája — mondja nevezett lap — minden országban konstatálható, de sehol annyira mint az utolsó 25 év óta Hollandiában! Pedig dehogyan nem! Az a lap nem ismeri a magyarországi viszonyokat! Törvény szerint nálunk sem volna ma már uralkodó vallás, de tényleg minden téren dominál a katolicismus s míg p. o. a kultus-miniszteriumban alig akad meg egy-egy árva protestáns, addig a katolikus ügyek vezetésére egész osztály van ott berendezve. Hogy mit hoz a jövő, Isten tudja, de az bizonyos, hogy amint a jelek mutatják, a dolgok megváltozására, mai napig éppen semmi kilátásunk nincs.

— **A kecskeméti ev. ref. jogakadémián** a beiratások szeptember hó 1—8-ig tartanak; szeptember 8—15-ig folyamodás útján a tanári kar, október 15-ig nyomós okból a jogakadémia igazgató tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási díj 20 korona. Félévi tandíj 30 korona. Az alapvizsgálatok szeptember 1—15-ig tartanak. Alapvizsgálati díj 24 korona. A tápintézetben a joghallgatók havonként 15 koronáért kaphatnak ellátást.

— **Nyilatkozat.** Tudomásunkra jutott, hogy valaki a temesvári ev. ref. egyház nevében — templom építésre — házal és adományokat gyűjt. Kérjük szépen a lelkész urakat, hogy az illetőt tartóztassák le, mert mi ilyen gyűjtésre senkinek semmifele megbízást nem adunk. Temesvárt, 1901. Jul. 20. Czöndör Sándor, h. gondnok, Szaboleska Mihály, lelkész.

— **Tanáregyesületi közgyűlés.** A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesületi közgyűlés, miut ez lapunk olvasói előtt ismeretes, ez évi közgyűlését Karcagon fogja megtartani aug. 27—28. napjain. Már a múlt évi mezőturi közgyűlésen is nagy számmal voltak jelen a többi kerületek közép- és főiskoláinak képviselői is (S.-patak, Pápa, Budapest, N.-körös, Kecskemét, Nagyenyed, Miskolc, Rimaszombat), s amint a jelekből látszik, úgy lesz ez éven is. Örömmel jegyezzük ezt fel, mert a mire már régen törekedtünk, s a mire oly égető szükség is van: az országos reform, tanáregyesület —

ugy látszik — minden hivatalos előkészítés, minden különösebb kölesönös kapacitálás nélkül, magától létrejön, tisztán a tanfériak azon elevenen érzett meggyőződéséből, hogy egymásra vagyunk utalva, egy édes anyának a gyermekei vagyunk s ha sikeresen akarunk ref. tanításügyünk terén működni, ahhoz okvetlenül szükséges a vállvetett munka. Mindegy az, ha nincs is országos ref. tanáregyesület, csak működjenek együtt az ország ref. tanárai! — Az egyesület központi választmánya ez uton is tudatja a tagokkal, vagy belépni szándékozókka, hogy a kedvezményes vasuti jegyekre jogosító vasuti igazolványok már megérkeztek. Akik tehát a közgyűlésen részt venni ohajtanak s még nem jelentkeztek, tegyék ezt meg mennél előbb, hogy elszállásukról a választmány gondoskodhassék s számukra a vasuti igazolványt elküldhesse. Akik netalan meghívót és tárgysorozatot nem kaptak, azt a jelentkezéssel egyidejűleg sziveskedjenek megreklamálni a központi választmánynál (Debrecen, Hajó-u. 8. sz.).

— **Tájékoztató.** A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi ősi Collegiumának jogakademiáján, a hazai ág. hitv. ev. vallásfelekezet ez egyetlen ilyenmü tanintézetén, mely az ezredéves országos kiállításán „haladásért“ elismerő-oklevelet nyert, az 1900—1901. tanév alatt a következő tanárok működtek: dr. Horváth Ödön kir. tanácsos, dékán, dr. Horovitz Simon, dr. Mikler Károly, dr. Sarudy Vilmos. Schulek Gusztáv, dr. Szlávik Mátyás (rendes tanárok); dr. Meliorisz Béla (rendkiv. tanár); dr. Breyer Adolf, dr. Flórián Károly, dr. Horovitz Imre, dr. Körtvélyessy Dezső, dr. Mariássy Béla, dr. Sztehlo János (magántanárok). Az I-ső félévben 19 tantárgy 85 hetióraban; a II-ik félévben pedig 27 tantárgy 89 hetióraban adatott elő. A tanév alatt a jogakademián összesen 232 hallgató volt beírva, úgy, hogy a hallgatóság létszáma tekintetében ez a tanintézet a hazai tíz jogakademia között a legelső közé emelkedett. A hallgatók között volt: I-ső éves 84; II-od éves 70; III-ad éves 45; IV-ed éves 28; tanfolyam halgatasa nélkül miniszteri engedéllyel vizsgázó 5. Vallás szerint volt: ág. hitv. ev. 74; róm. kath. 58; izr. 47; ev. ref. 27; gör.-kath. 19; gör.-kel. 7. Születési hely tekintetében volt: Sáros vm. 56; Gömör vm. 18; Szepes vm. 14; Torontál és Zemplén vm. 13—13; Liptó vm. 12; Abaúj-Torna vm. 10; Bereg, Pest és Szeben vm. 6—6; Brassó, Jász-Nagy-Kün-Szolnok, Trencsén és Ung vm. 5—5; Bács-Bodrog és Szatmár vm. 4—4; Arad, Bars, Békés, Hont, Szabolcs, Temes és Tolna vm. 3—3; Beszterce-Naszód, Hajdú, Heves, Nógrád, Nyitra, Vas és Zólyom vm. 2—2; Arva, Bihar, Borsod, Fogaras, Kis-Küküllő, Komárom, Krassó-Szörény, Máramaros, Nagy-Küküllő, Pozsony, Sopron és Ugoesa vm. 1—1; Gácsországi 2; Alsó-Ausztriai 1. A folyó tanév májusának végéig tartott a jogakademián 103 I. alapvizsgálat, 83 II. alapvizsgálat, 9 államtudományi államvizsgálat és 10 jogtudományi államvizsgálat. A vizsgálatokon kitüntetéssel nyertek képesítést: Behyna Dezső, Gergelyi Béta, Kill Gyula, Markó János, Reissenberger Lajos és Zsiros Aladár az I. alapvizsgálaton; Bartmann Simon, Palka Pál és Vitéz Győző a II. alapvizsgálaton; Galló István a jogtudományi államvizsgálaton. A tanév alatt 28 joghallgató nyert végbizonyítványt. Több joghallgató részesült ösztöndíjban, a segélyegylet támogatásában, tandíj- és tápintézet-díj elengedésben stb. (Ezen a címen a joghallgatók által élvezett kedvezmények összege a múlt 1899—1900-ik tanév alatt 11,034 K.) Az akadémiai ifjúság egyesületei: a jogásztöbbség, segélyegylet, irodalmi-, zene- és olvasókör, turista-egylet és vívőegylet

életük működést fejtettek ki. Mindezekről részletesebb adatok a Collegium „Értesítő“-jében olvashatók, melyet az ág. hitv. ev. Collegium igazgatósága Eperjesen egy darab 10 fill.-es levélbélyeg beküldése ellenében bárkinék készséggel megküld. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számban állanak rendelkezésre s az ifjúság ellátása jutányos és megfelelő.

— **Új jogtanárok.** Az eperjesi jogakademián, a hazai ágostai evangélikusok ez egyetlen ilyenmü tanintézetén, az elmúlt tanév végén két tanszék került betöltés alá. Schulek Gusztáv, a jogakademiának 50 év előtt megválasztott nesztor, a nagy tudományú, kiváló tanár, nyugdíjba vonulván, helyére dr. Raffay Ferenc győri ügyvéd, volt törvényszéki és járásbirósági albiró választotta meg nyilvános rendes jogtanárrá. Dr. Meliorisz Béla, az állami ösztöndíjjal külföldön nagy tanulmánytett rendkívüli jogtanár pedig, ki betegsége miatt egy tanéven keresztül szabadságot volt, állását a jövő tanévtől sem foglaltatván el: helyére dr. Flórián Károly választotta meg nyilvános rendkívüli tanárrá. Dr. Raffay ismert nevű író a házassági perrendtartás és a magánjog kodifikációjának terén, s a magy. magánjognak képesített egyetemi magántanára; dr. Flórián pedig „sub auspiciis regis“ felavatott tudor, ki több jeles államtudományi értekezést írt. Az eperjesi ág. hitv. ev. Collegium igazgató-választmánya közelmúlt tartott gyűlésében egyhangú lelkesedéssel választotta meg e két ifju jogtanárt, a kinek működéséhez az ősi jogakademiának barátai igen szép reményeket fűznek. Az új tanárok ez év szeptemberétől foglalják el állásukat.

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakademiáján az 1901—1902. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-étől 12-éig eszközözendők; előadások pedig szeptember 16-án veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szept. 13—15-ik napjain dékáni- azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-től 15-éig terjed. Jegyzet. A jogakademiái hallgatók általában részesülhetnek a Collegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított félévi díjak a következők: ebéd és vacsoraért 62 K., ebédért 38. k.) Az erre érdemesek igényt tarthatnak a Collegium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra; valamint a szegény sorsúak tandíjmentességre, tápintézet-díj elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező „Jogász segélyegylet“ támogatására számíthatnak. A jogakademiái ifjúsági-, valamint a collegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére fog állani. Mindennemü felvilágosításokkal szivesen szolgál Eperjesen, 1901. május havában. A jogakademia igazgatósága.

— **Kongrua.** Egyházkerületünk jövedelem-kiegészítéssel ellátott lelkeszei részére az 1901. év második, harmadik és negyedik negyedére, tehát ápril. 1-től december 31-ig terjedő időre a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 82165 k. 18 fillért utalványozott. (Rosszülét ne környékezze a horribi is (?) szám láttára a „Magyar Állam“-ot). Az utalvány e hó 23-án érkezett le, s az egyházkerületi pénztári hivatal kellő információ nyújtása mellett már 24-én postára adta a nyugták beküldésére vonatkozó felhívásokat. Így nagyon rövid idő alatt hozzájutnak lelkesztársaink a rég várt kiegészítő pótlékoecskához. A gyors menetü eljárást nem ok nélkül akarjuk itt kiemelni. Nem ok nélkül azért, mert egyik egyházkerületben, az erdélyiben értesülésünk sze-

rint nem megy ilyen simán a dolog, sőt határozottan a törvényes rendelkezések ellenére olyan tartozások vonatnak le az illetményből, amelyek levonásának nem volna szabad megtörténnie. Nem rég a Magyar Szóban valaki felszólalt a törvénytelen eljárásért. A hivatalos egyházi lap reflektált ugyan a felszólalásra, de se a késedelmet indokolta, sem a jogtalan levonást megcáfolni, vagy legalább kimentenie nem sikerült. Sőt mi arról is vettünk hírt, hogy egyik új lelkész illetményéből visszatartották az előző évekről hátralékban maradt előfizetési díját a hivatalos egyházi lapnak. Ahoz meg semmi kilátásuk nincs erdélyi lelkész társainknak, hogy illetményükhöz három hétnek előtte hozzá juthassanak, holott a nyugtakat az esperes urak már májusban bekívánták!! Ha ezek így lennének: nagyon szomorú dolgok lennének. Ez határos lenne az a, a mit basáskodásnak neveznek magyarul. Nincs senkinek joga az engedélyezett gyámintézeti díjakon kívül semmi egyéb levonni a kongruából; ezen a címen is csak annyit, a mennyi az utalványozási időre a folyósított összegből csedékes tehát korábbi hátralékot egyáltalában nem. Az meg aztán elijesztő lassúság, ha hetekig kell várni a pénzhez juthatásért. Így nem csuda, ha a lelkészi kar az adóhivatal utján való folyósítás után áhitozik. Az éhes és szomjas embernek soha se érkezhetik elég korán a segedelem. A különben nagy apparátussal dolgozó központ nem közvetlenül, hanem az esperesi hivatalok utján küldi szét a kongruát. Mi — a kerületünkben szerzett alapos tapasztalatok után ítélve — semmi lehetetlenséget nem látunk arra nézve, hogy a jogosultak közvetlenül az egyházkerületi pénztárból vegyék kézhez az illetményt, úgy költség-kimelés, mint gyorsaság szempontjából. Csak akarni kell, s át kell érezni a szükséggel küzdő lelkészek bajait... mindjárt másként megy a dolog.

— **Ez is kongrua-ügy.** Kedvetlen dologról vettünk értesítést. Egyik kongruas egyházunk hívei (ez utal kiméletből nem nevezzük néven) fölterjesztést intéztek a vallás és közoktatásügyi miniszterhez, melyben kijelentik, hogy ők készek magok kifizetni az 1200 koronás fizetést lelkészeknek kész pénzben, (tehát megváltani 1200 koronával az eddigi jórészt naturaliakból álló javadalmozást), mert az ő terhök ez idő szerint így is sokkal több 1200 koronánál. Így hát okoskodásuk szerint az állampénztárnak is, de a híveknek is könnyebbségökre esik a javadalomnak a minimális összegben való megváltása. Felette bántó az ilyen jelenség, mert eltekintve attól, hogy a szóban forgó lelkészi állomás kongruája így is alig tesz ki 100 koronát, tudnunk kell, hogy egyházi adót fizető híveink mindig kétszeresre értékelik alapos számítás nélkül a lelkész fizetését, s ennek szükségletét csak a magok szükségletének mértéke szerint tudják értékelni. De hogy ilyen visszás, mondhatjuk megbotránkozató fellépésre tudjon vetemedni valamelyik gyülekezet: annak okát két körülményben kereshetjük. Egyik az, ha a lelkész fogyatékosai a hangulatot teljesen provokálják. Másik az, ha viszketeg természetű izgató emeli fel a fejét a lelkész ellen. Bármelyik legyen: egyházi felsőbb hatóságaink felette tapintatos fellépésére van szükség, hogy a bonyodalom korrektil megoldassék. Várjuk tehát a kezdő lépéseket első sorban az egyházmegyétől, a hova a leirat után az ügy a püspöki hivatalból leküldetett.

— **Urvacsora kiszolgáltatása a betegnek.** Vettük a következő sorokat: „Bár sejjük a nt. szerkesztő ur következőes puritán felfogását ismerve a választ, mégis megkockáztatjuk a következő kérdést; egyik egy-

házunk lelkésze betegen fűrdön gyógyíttatja magát. Azalatt otthon egy földmives neje súlyos beteg lesz. A férj a szomszédos városba viszi az orvoshoz a beteget, de egyttal a nő erős ohajtására elviszi az orvos lakóhelyen szolgáló lelkészhez is azzal a kéréssel, hogy adja fel neki kívánságához képest az uri szent vacsorát. A felkért lelkész azonban nem teljesítette a kérést. A férj haza viszi beteg feleségét, a ki néhány nap múlva meg is hal. Most aztán nagy a panasz, sőt az elégtelenség nem csak a férj, de általán a kis falusi hívek, főként a rokonok és ismerősök között hogy a beteg kívánsága nem teljesült. A kérdést nem tekintem esekély fontosságúnak, mert a kis gyülekezetben a római vallásuaknak nincs ugyan még lelkészek, de a prozelitafogás lelkész nélkül is járja, s a római egyházköztség filia létére is hova-tovább erősödik, népeseedik, s teljesen hiszem, hogy ha valamelyik hívő az utolsó kenetre vágyakoznék: saját felekezetének papja két akkora távolságra is sietne, hogy a beteg ohajtása teljesüljön (az nem lévén most kérdés, hogy a teljesítésre minő tekintetek sarkalják). Az most már az én kérdésem: helyesen eselekedett-e a szomszédos lelkész, hogy az említett beteg nőnek nem adta fel az urvacsorát? N. N.

* * *
A kérdésre a kimerítő választ már ezelőtt 5 esztendővel megadtam e lap hasábjain megjelent „Régi hangok“ stb. című értekezésében. Itt ugyanis behatóan foglalkoztam a kérdéssel s aki az akkor elmondottakat elfeledte, vagy nem is olvasta, annak tudomására hozom, hogy ez a tanulmányom 1896-ban külön és önálló füzetben is megjelent a „Csokonai“ nyomda és kiadó részvénytársaságnál. Gondolom ott maig is megszerezhető. Ismétlésekbe bocsátkozni nem akarván, e helyen és alkalommal (utalván említett füzet 12—20 lapjaira) es k annyit mondok, hogy a szóban forgó s felkért lelkész okosan járt el, mikor a férj kérésének eleget nem tett s az urvacsorát annak az asszonynak fel nem adta. Ne mondja azt senki, hogy ez a felfogás rideg; fontos dogmatikai elvek forognak itt szóban s nekünk lelképásztoroknak a kötelességünk azok felett örködni s híveinket felvilágosítani; mert ha így nem járunk el, akkor bizony rövid idő alatt ünnepünké lesz az „Urnapja“ is! Éppen pár napja, hogy egyik vidéki lelkész barátom panaszkolta, hogy egy községi óvodai felügyelő bizottsági gyűlésen a szünidői napok megállapításáról lévén szó, nagy meglepetésére egyik legértelmesebb prezbitere indítványozta az „Urnapja“ megünneplését is! Mikor aztán felvilágosította, azzal mentette magát, hogy „ő ezekről a dolgokról semmit sem tudott“! Így nem tudnak semmit a mi egyszerű híveink (tisztelt a kivételeknek!) arról, hogy micsoda veszedelemmel jár az urvacsorájának időhöz nem kötött pápista jellegű-házhoz és betegekhez való lehordása. Ennekkövetkeztében reánk lelkészekre vár a feladat, őket meggyőzni s különben jóhiszemű szándékokról lebeszélni. Fent említett vidéki lelkész barátomtól hallottam elbeszélni azt is, hogy a 60-as években egy külföldi német protestáns úri asszony a vasuton váratlanul megbetegedvén, boldog emlékü Révész Imrét arra kérte, hogy vigye ki és adja fel neki az urvacsoráját. A puritán lelkész azonban erre nem volt hajlandó. A beteg német asszony azt gondolván, hogy a lelkész vonakodásának indoka talán a fáradtság díjának a kérése, másodsor is visszaküldte közbenjáróját még pedig ekkor már egy százás bankóval! S ekkor a nagy Révész a következő nyilatkozatot tette: „ha a világ

minden kincsét idehozzák, akkor sem viszem ki és adom fel az úrvacsoráját, mert ellenkezik tiszta református meggyőződésemmel!" Ellenben vette a palástját s bibliával kezében kereste fel a beteg nőt, a akít meg is nyugtatott.

Nevezett füzetben megmondom azt is (20-ik lap), hogy ott, ahol ezen nagyfotosságú elv következetes keresztülvitele elé a vegyes vallású lakosság megrögzött szokásai komoly akadályokat gördítenek, miképpen járjon el a lelkipásztor?

Szerk.
— **Bertalan Gábor** eszei kollegánk általunk kijelenti, hogy a mátai esendbiztosnak a városi tanácshoz beterjesztett jelentésében az a rész, mely reá vonatkozik és az ő eljárását bírálja, nem felel meg a valóságnak, mert április 20 óta, a mikor a eszei kántor temetett, nála halott eltemetés végett az Ohatról senki sem jelentkezett. De ha jelentkezett volna is ismételtlen jelentjük ki, a mire mult alkalommal már rámutattunk s a mire Bertalan Gábor egyik debreczeni napi lapban szintén hivatkozik, hogy neki az Ohaton vagy más debreceni területen fungálói az Egyházi Törvények 113-ik §-a alapján mindaddig nem lehet, míg arra Debrecenből felhatalmazást nem nyer. Különben a esendbiztos úr jelentését, melynek lényege e nyilatkozat által nem érintetik, a polgármesteri hivatal áttette a püspöki hivatalhoz s innen immár oda került a lelkészi kar elé.

— **Nyilatkozat.** „A „Kristály“ ásványvizet már többször gyomorhurutnál rendeltem és találtam, hogy a hatása nagyszerű.“ **Dr. Berger Lipót, gyakorló orvos, az általános munkás betegsegélyező pénztár orvosa, Budapest, III., Mókus-utca 14. sz.**

Szerkesztői üzenet.

Sz. S. Hódmezővásárhely. Köszönöm; figyelemmel leszek és akkor tájban közlöm. — **S. J. Parasznya.** Jót nevettem! De bocsánat! Ez így nem való a mi lapunkba. Inkább csak baráti

bizalmas körben lehetne felolvasni. Különben a kérdés érdemét illetőleg, lapunk „Különfélék“ című rovatában éppen most kellő felvilágosítást találhat. — **S. J. Milota.** Jónni fog. — **A. „Reverzálisos időszak“** írójának. Kiadom változatlanul s reá vonatkozó nézeteimet magam is elmondom.

Tartalom-jegyzék: A mi vallásunkról. Fodor Sándor. — Tárcá: Bethlen Gábor. Csengey Gusztáv. — Ujabb pót- adatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyháztörténetéhez. Sipos János. — Tanügy Rövid megjegyzés: „A magyarországi ev. ref. egyház gymnasiumi tantervé“ hez. Dr. Márk Ferencz. — Visszhang Banya S. főgymn. vallásánár cikkére. • Barla Jenő. — Irodalom. — Külföld: A protestantismus Olaszországban. Veress István. — Nekrológ. Id. Lánczy József. Simon Andor. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS HAJOS.**

Pályázati hirdetés.

A fehér gyarmati ev. ref. egyház pályázatot hirdet a segédlelkész-tanítói állomásra.

Fizetés: 1000 azaz egyezer korona előleges havi részletekben, 3 öl kemény tüzi fa beszálitva, 6 köböl buza, minden tanítványtól egy csirke vagy annak 40 fillér ára, s lakás.

Kötelessége a II-ik vegyes osztály tanítása irodai munkákban segédkezés, lelkész akadályoztatása esetén és a hora canonicán lelkészi szolgálat.

Az állomás f. év szept. 1-jén elfoglalandó, s a felszerelt pályázati kérvény f. év aug. 10-ig alulírottához küldendő.

Fehér-Garmat, 1901. jul. 22.

Fábián Kárlly,
ev. ref. lelkész.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nites eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a átványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságának mintaképe.

Nines itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fentartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emellett volt.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölkötnék.

pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ári Szabott ári Szabott ári